

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Mäki-Turja Pia
Penttinen Ismo
Säkinen Sanna

Kehittämishanke

OPETUSSUUNNITELMAN UUDISTAMINEN TAMPEREEN JA KIIPULAN AMMATTIOPISTOISSA

Selvitys uudistuksen tuomista muutoksista valtakunnallisessa, oppilaitoskohtaisessa ja alakohtaisessa opetussuunnitelmassa.

Työn ohjaaja Jori Leskelä
Tampere 11/2010

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Mäki-Turja Pia; Pentinlehto Ismo; Säkkinen Sanna

OPETUSSUUNNITELMAN UUDISTAMINEN TAMPEREEN JA KIIPULAN AMMATTIOPISTOISSA

Selvitys uudistuksen tuomista muutoksista valtakunnallisessa, oppilaitoskohtaisessa ja alakohtaisessa opetussuunnitelmassa.

46 sivua + 1 liitesivu

Marraskuu 2010

Työn ohjaaja Jori Leskelä

TIIVISTELMÄ

Tämän työn taustalla ja lähtötilanteena on kaikkia oppilaitoksia koskettava valtakunnallinen opetussuunnitelmauudistus, joka on tuonut mukanaan muutostarpeen oppilaitos- ja tutkintokohtaisiin opetussuunnitelmiin.

Kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää, mitä muutoksia uudistus on tuonut edelliseen opetussuunnitelmaan, mikä on koulukohtaisen opetussuunnitelman yhteinen osa ja sen keskeiset sisällöt sekä selvittää ja kuvata, mitä opetussuunnitelman uudistus tarkoittaa alakohtaisissa tutkintorakenteissa.

Kehittämishankkeessa tekijät kuvaavat opetussuunnitelman uudistamisprosessia työnsä ja opetusalan kautta. Opetussuunnitelman uudistamisprosessia kuvataan valtakunnallisella, oppilaitoskohtaisella sekä alakohtaisella tasolla. Alakohtaisen opetussuunnitelman kirjaaminen tukee ja syventää opettajan ammatillista kasvua monin tavoin. Opetussuunnitelman uudistamisen prosessi sitoo yhteen myös ammatillisen opettajan pedagogisten opintojen painopistealueet ja kehittämishankkeelle asetetut tavoitteet.

Asiasanat: opetussuunnitelma, opetussuunnitelmauudistus, alakohtainen
opetussuunnitelma

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Ammatillisten perustutkintojen uudistaminen.....	6
2.1 Yleiset muutokset.....	7
2.2 Elinikäisen oppimisen avaintaidot	8
2.3 Yrittäjyys	9
2.4 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	10
3 Opetussuunnitelman yhteinen, B-osa.....	11
3.1. Kiiipulan ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa, B-osa	12
3.1.1 <i>Oppilaitoksen arvot</i>	13
3.1.2 <i>Työelämälähtöisyys</i>	15
3.1.3 <i>Opiskelijan tukipalvelut</i>	16
3.2 Tampereen ammattiopiston B-osa.....	18
3.2.1 <i>Oppilaitoksen visio, toiminta-ajatus ja arvot</i>	19
3.2.2 <i>Työelämälähtöisyys</i>	20
3.2.3 <i>Opiskelijan tukipalvelut</i>	22
4 Tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat	25
4.1 Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto, jalkineala.....	25
4.1.1 <i>Jalkinealan koulutusohjelma</i>	26
4.1.2 <i>Alakohtainen opetussuunnitelma jalkineopinnoissa</i>	29
4.2 Puualan perustutkinto	30
4.2.1 <i>Vanha opetussuunnitelma</i>	31
4.2.2 <i>Uusi puualan valtakunnallinen opetussuunnitelma</i>	33
4.2.3 <i>Puualan uuden ja vanhan opetussuunnitelman vertailua</i>	34
4.3 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto.....	36
4.3.1 <i>Kiiipulan Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon toteutussuunnitelma</i>	36
4.3.2 <i>HOJKS - käytäntö</i>	37
4.3.3 <i>Opetuksen mukauttaminen</i>	38
4.3.4 <i>Ammatillinen kuntoutuminen</i>	40
5 Loppupohdinta.....	42
Lähteet.....	44
Liitteet	47
Liite 1: Ammatillisen perustutkinnon rakenne, muokattu.....	47

1 Johdanto

Tämän työn taustalla ja lähtötilanteena on kaikkia oppilaitoksia koskettava valtakunnallinen opetussuunnitelmauudistus, joka on tuonut mukanaan muutostarpeen oppilaitos- ja tutkintokohtaisiin opetussuunnitelmiin (http://www.oph.fi/download/120974_Tiedote_41_2009.pdf). Uudistuksen myötä tutkinnon rakenteet on päivitetty ja opetussuunnitelmat on pitänyt kirjoittaa vastaamaan uusia valtakunnallisia uudistuksia.

Kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää, mitä muutoksia uudistus on tuonut edelliseen opetussuunnitelmaan. Tavoitteena on myös selvittää, mikä on koulukohtaisen opetussuunnitelman yhteinen osa ja mitkä ovat sen keskeisiä sisältöjä. Kehittämishankkeen kolmantena tavoitteena on selvittää ja kuvata, mitä opetussuunnitelman uudistus tarkoittaa alakohtaisissa tutkintorakenteissa. Kehittämishankkeen kirjoittajat ovat olleet aktiivisia osittain valtakunnallisesti, mutta erityisesti omissa koulutusorganisaatioissaan kirjoittaessaan alakohtaisia opetus- ja toteutussuunnitelmia. Kehittämishankkeessa he kuvaavat opetussuunnitelman uudistamisprosessia työnsä ja opetusalan kautta.

Kehittämishankkeessa kuvataan aluksi opetussuunnitelman uudistamisprosessia valtakunnallisella tasolla. Valtakunnallisen tason kuvauksessa kerrotaan yleisistä opetussuunnitelman perusteisiin tehdyistä muutoksista ja kuvataan lisäksi tarkemmin joitakin uusia opetussuunnitelman sisältöjä. Sen jälkeen selvitetään, miten oppilaitoskohtaista opetussuunnitelman yhteistä osaa, B-osaa, on työstetty Kiiipulan erityisammattioppilaitoksessa ja Tampereen ammattiopistossa ja mitä uudistuksia yhteiseen osaan on tullut. Alakohtaisissa kuvauksissa tehdään vertailua aikaisempiin valtakunnallisiin alakohtaisiin opetussuunnitelman perusteisiin. Sosiaali- ja terveystieteiden erityisopetuksen toteutussuunnitelmaa verrataan myös valtakunnallisiin perusteisiin, mutta vertailu tehdään yleisopetuksen ja erityisopetuksen eroavaisuuksista käsin, koska uudistus koskettaa yleisopetuksen perusteita, ei erityisopetuksen talokohtaista toteutussuunnitelmaa.

Kehittämishanke tukee TAOKK:n opettajaopiskelijan pedagogisia ja ammattiin kasvamisen tavoitteita. (TAMK. TAOKK. 2009. Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelma. Syksyllä 2009 alkavat kurssit. 2009–2011, 15–17.) Opetussuunnitelman kirjaamisessa yhdistyvät ammatillisen opettajan pedagogisten opintojen keskeiset sisällöt, joita opettajaopiskelijat tutkivan oppimisen kautta koulutuksen aikana opiskelevat. Ensimmäisessä näkökulmassa (NK1) pohditaan ja opetellaan merkityksellistä opettamista, toisessa näkökulmassa innostavaa opettamista ja kolmannessa näkökulmassa tutkitaan opettajaa kalastajana, jonka osaamista tulee olla oppijoiden ja ”kalavesien” tunteminen. Opettaja joutuu opetussuunnitelmaa laatiessaan pohtimaan monitahoisesti merkitykselliseen ja innostavaan opettamiseen liittyviä käytännön toimia ja menetelmiä. Opettajan rooli kalastajana on myös haasteellinen, koska opettajan tulee kalastajana tuntea yhteiskunnallinen muutos ja sen asettamat paineet opetustyöhön, samalla kun hänen tulee tuntea moninaiset oppijat, ja huomioida molemmat näkökulmat kirjoittaessaan joko opetussuunnitelman yhteistä osaa tai alakohtaista opetussuunnitelmaa.

Kehittämishanke ei ole kvalitatiivinen tutkimus, mutta siinä on havaittavissa joitakin kvalitatiivisen tutkimuksen sisältöjä. Hankkeen tekijät kuvaavat oman työnsä sisältöä ja arvioivat tehtyä työtä. Hankkeen tiedon keruussa ja kirjallisuuskatsauksessa noudatetaan kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteita, jolloin pitäydytään kuvaamaan todellista elämää. Kappaleessa, jossa kerrotaan talokohtaisten opetussuunnitelmien yhteisistä osista (B-osa), niitä kuvataan todellisesti ja vain tosiasioiden valossa. Tiedonkeruussa hyödynnetään myös asiantuntijahaastatteluita, jotka osaltaan tukevat kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruulle asetettuja kriteereitä ja vahvistavat kuvattavan aineiston autenttisuutta. Kehittämishankkeen aineistoa tarkastellaan sekä yksityiskohtaisesti että monitahoisesti eli valtakunnallisesti ja oppilaitoskohtaisesti. Koottu aineisto on valittu tarkoituksenmukaisesti vastaamaan kehittämishankkeen tavoitteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2008, 156–160.)

2 Ammatillisten perustutkintojen uudistaminen

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet ovat lakiin verrattava normi, jota koulutuksen järjestäjän tulee noudattaa. Opetushallitus päättää lakien ja asetusten pohjalta tutkintojen perusteet, joiden perusteella koulutuksen järjestäjä laatii oman opetussuunnitelmansa. Koulutuksen järjestäjän laatima ja hyväksymä opetussuunnitelma sisältää kaikkia koulutustarjonnassaan olevia tutkintoja ja koulutusohjelmia varten yhteisen osan sekä tutkinnoittain eriytyvät osat. Opetussuunnitelma on koulutuksen järjestäjän laatima hallinnollinen ja julkinen asiakirja, joka toimii pohjana paitsi käytännön opetuksen toteutukselle, myös merkittävänä tietolähteenä opiskelijoille ja työelämälle. (Hätönen. 2006, 18 – 26.)

Opetushallitus vastaa ammatillisten tutkintojen uudistamisesta valtioneuvoston vahvistaman koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti (OPH. Tiedote 2008. Kirje 2/502/2008). Tässä työssä kuvataan ammatillisten perustutkintojen uudistamisen prosessia valtakunnallisella tasolla sekä alakohtaisesti jalkinealalla, puualalla sekä sosiaali- ja terveysalalla.

Ammatillisten perustutkintojen uudistamisprosessissa kaikkiaan 52 tutkinnon perusteet uudistettiin siten, että ensimmäiset niistä otettiin käyttöön 1.8.2008 rakennus- ja metsäalalla. Osa uusista tutkinnon perusteista otettiin käyttöön vuotta myöhemmin syksyllä 2009, esim. jalkineala ja loput 1.8.2010, esim. puuala ja sosiaali- ja terveysala. Tutkintojen perusteiden valmistelua on tehty yhteistyössä ammattijärjestöjen, yritys- ja työelämän sekä opiskelijoiden kanssa. Tutkintojen uudistamistyön toteutumisesta vastasi OPH ja jokaiselle tutkinnolle asetettiin myös tutkintokohtainen ohjausryhmä sekä varsinainen työryhmä. (OPH Tiedote 27/2010.)

2.1 Yleiset muutokset

Ammatillisten perustutkintojen perusteiden uudistamisen lähtökohtana on ollut perustutkintojen rakenteen tarkistaminen työelämän osaamistarpeiden muutosten pohjalta. Uudet tutkinnon perusteet ovat yhteiset ammatilliselle peruskoulutukselle ja näyttötutkinnoille, joissa molemmissa ammatilliset tutkinnon osat ja niiden ammattitaitovaatimukset sekä arviointikriteerit ovat samat. (OPH tiedote 27/2010.)

Tutkintouudistuksessa ammatilliset perustutkinnot on pyritty rakentamaan siten, että ne muodostuvat työelämän työ- ja toimintakokonaisuuksien mukaisista tutkinnon osista. Ammattitaitovaatimukset on määritelty työelämän edellyttämänä käytännön osaamisena. Tutkinnon osia laadittaessa on otettu huomioon työelämän työprosessit tai niiden osa-alueet, jotka voidaan arvioida ja näyttää itsenäisinä kokonaisuuksina. Ne tuottavat pätevyyden jonkun työkokonaisuuden tekemiseen. (OPH tiedote 27/2010.)

Ammatilliset perustutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnon osista, jotka voivat olla joko pakollisia tai valinnaisia. Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 120 opintoviikkoa, josta ammatilliset tutkinnon osat ovat yhteensä 90 ov, ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat 20 ov ja vapaasti valittavat tutkinnon osat 10 ov. (Hätönen. 2006, 15.) Valtakunnallisessa tutkintojen uudistamistyössä perustutkintojen ja tutkinnon osien laajuus on säilytetty ennallaan. Lisäksi on määritelty tutkinnon osien laajuuksista, että esim. pakollisten tutkinnon osien laajuudet ovat pääsääntöisesti 10-20 ov ja tutkinnon osan laajuus on aina 5:llä jaollinen. (OPH. 2008. Ohje 5.)

Tutkinnon suorittamismahdollisuuksia on monipuolistettu; tutkinto on mahdollista suorittaa työelämän edellyttämää ammattipätevyyttä tuottava tutkinnon osa kerrallaan, vaikka ensisijaisena tavoitteena onkin koko tutkinnon suorittaminen.

Ammatillisen tutkintojärjestelmän joustavuutta on lisätty monipuolistamalla mahdollisuuksia valita perustutkintoihin muista ammatillisista tutkinnoista tai osia ammattitutkinnosta. Opiskelijan on mahdollista syventää ammattiosaamistaan siten, että sisällyttää tutkintoonsa sen nimellisaajuutta enemmän tutkinnon osia, jotka voivat olla esimerkiksi paikallisen työelämän tarpeiden pohjalta suunniteltuja. Joustavuus

mahdollistaa opiskelijan henkilökohtaisten opintopolkujen rakentamisen, sen myötä myös koulutuksen järjestäjän on mahdollista vastata joustavasti alueellisen työelämän tarpeisiin. (OPH Tiedote 27/2010.) Ammatillisten perustutkintojen rakenne ja sen monipuolinen valinnaisuus tulee esille taulukossa, joka on liitteenä (Liite 1).

Tutkinnon osien oppimistulokset eli ammattitaitovaatimukset määritellään ammattitaitona. Ammattitaito määritellään konkreettisenä työn tekemisenä eli kuvataan mitä opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa tehdä tai tekee. Osaamiseen liittyvät tiedot määritellään arviointikriteereissä työn perustana olevan tiedon hallintana. Kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin on sisällytetty yrittäjyysosaamista sekä terveyttä, turvallisuutta ja työ- ja toimintakykyä tukevia osioita. Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat eli yhteiset opinnot täydentävät ammatillisten tutkinnon osien tuottamaa osaamista. (OPH tiedote 27/2010.)

Ammatillisten perustutkintojen alakohtaisten rakenteiden ja sisältöjen uudistamisen lisäksi muutoksia on tehty myös yleisiin perusrakenteisiin. Aiemmin tutkintojen perusteissa kuvatut *yhteiset painotukset ja ydinosaaminen* on uusissa tutkinnon perusteissa nimetty *elinikäisen oppimisen avaintaidoiksi*, lisäksi niiden sisältö on hieman muuttunut, näistä tarkemmin luvussa 2.2. Aiemmin tutkinto koostui *opintokokonaisuuksista*, nyt ne on nimetty *tutkinnon osiksi*, näin sekä perustutkintoon valmistavassa koulutuksessa että näyttötutkinnoissa on yhtenäinen nimityskäytäntö. Uusiin tutkinnon perusteisiin on yhdistetty aiemmin erillisinä asiakirjoina olleet alakohtaiset näyttöaineistot, myös arvioinnissa on tullut muutoksia arviointiasteikon 1-5 muuttumisen lisäksi siten, että arviointikriteerit on aiempaa tarkemmin kirjoitettu tutkinnon osittain kaikille kolmelle tasolle; kiitettävä 3, hyvä 2 ja tyydyttävä 1. Tutkintouudistuksessa on painotettu myös yrittäjyystaitojen vahvistamista.

2.2 Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Elinikäisen oppimisen avaintaidot ovat tärkeä osa ammattitaitoa. Niillä tarkoitetaan osaamista, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa, uusien tilanteiden haltuunotossa ja

työelämän muuttuvissa olosuhteissa. Elinikäisen oppimisen avaintaidot on sisällytetty jokaiseen tutkintoon tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin sekä ammattitaitoa täydentävien opintojen tavoitteisiin. (Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto.2009, 20-22.) Avaintaitojen sisältö on kuvattu pääpiirteittäin taulukossa 1.

Taulukko 1. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Elinikäisen oppimisen avaintaidot	
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	Oman toiminnan suunnittelu, itsensä ja työnsä kehittäminen. Oman työn arviointi, ongelmanratkaisu.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	Yhteistyökykyisyys erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa sekä työryhmän jäsenenä.
Ammattietiikka	Toimiminen ammatin arvoperustan mukaisesti ja sitoutuminen työhön.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	Turvallinen ja vastuullinen toiminta työ- ja vapaa-aikana.
Aloitekyky ja yrittäjäyys	Oma-aloitteisuus, oman toiminnan suunnittelu ja tavoitteellisuus.
Kestävä kehitys	Oman alan kestävän kehityksen periaatteiden mukainen työskentely
Estetiikka	Oman alan esteettisten tekijöiden huomioiminen, työympäristön viihtyisyyden ja esteettisyyden edistäminen ja ylläpitäminen
Viestintä ja mediaosaaminen	Monimuotoinen ja vuorovaikutteinen viestintä
Matematiikka ja luonnontieteet	Peruslaskutoimitukset ja arkipäivän laskutehtävät oman alansa vaatimusten mukaisesti, tiedon soveltaminen
Teknologia ja tietotekniikka	Tietotekniikan tarkoituksenmukainen hyödyntäminen oman alansa vaatimusten mukaisesti
Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit	Yhteisön toiminta ja päätöksenteko, työelämän oikeudet ja velvollisuudet, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys

2.3 Yrittäjäyys

Ammatillisten perustutkintojen uudistamistyössä on painotettu yrittäjäyysosaamista, jota tulee sisältyä jokaiseen tutkintoon vähintään 5 opintoviikkoa. Yrittäjäyysosaaminen on sovellettu alan vaatimusten mukaisesti ja sisällytetty kunkin tutkinnon pakollisiin tutkinnon osiin. Yrittäjäyys sen kaikissa ilmenemismuodoissa eroaa eri aloilla, mutta yrittäjäyysosaamisen korostamisen tausta-ajatuksena on niin omaehtoisen yrittäjyyteen kuin sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvän osaamisen vahvistaminen. Yrittäjäyysosaamisen osalta ammattitaitovaatimuksiin on kirjattu työyhteisön hyvinvoinnin edistäminen, yrityksen tai organisaation laatutavoitteiden mukaisesti

toimiminen sekä kustannustehokkuuden ja tuloksellisuuden edistäminen. Opiskelija arvioi omia vahvuuksiaan ja mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä ammattialallaan sekä mahdollisuuksia tuotteista osaamistaan. Opiskelija myös arvioi alansa liiketoimintaa ja sen kehittymistä yhteistyössä asiantuntijaverkostojen kautta. (OPH. 2008. Ohje 8.)

Pakollisiin tutkinnon osiin sisällytetyn 5 opintoviikon yrittäjyysopintojen lisäksi jokaisessa tutkinnossa on mahdollista valita yrittäjyysopintoja laajemmin. Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien valinnaisiin lisäosiin on kirjattu mahdollisuus 0-4 opintoviikon yrittäjyysopintoihin. Lisäksi Opetushallituksen vuonna 2007 antaman määräyksen mukaisesti uusissakin tutkinnon perusteissa on valittavana lisäksi yrittäjyysopintoja yhteensä 20 opintoviikkoa. Näistä puolet sisältyy valinnaisiin tutkinnon osiin, puolet ammatillista osaamista yksilöllisesti syventäviin eli perustutkintoa laajentaviin tutkinnon osiin. (OPH määräys 5/011/2007.)

Yrittäjyysopintojen tarjonnan lisääminen mahdollistaa yksilöllisten opintojen rakentamisen niin, että yrittäjäksi ryhtyminen on mahdollista heti perustutkinnon jälkeen. Koulutuksen järjestäjä päättää yrittäjyysopintojen käytännön toteutuksesta.

2.4 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen

Edellä mainitussa Opetushallituksen määräyksessä on mainittu valinnaisiin opintoihin lisäyksenä myös kahden opintoviikon laajuinen Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen. Tässä tutkinnon osassa ammattitaitovaatimukset liittyvät oman alan koulutuksen ja työelämän yhteistyöhön, työssäoppimiseen sekä ammattiosaamisen näyttöihin. Opiskelija osaa esitellä oman alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia sekä perehdyttää muita opiskelijoita työpaikalla tai oppilaitoksessa tehtäviin töihin, toimintatapoihin ja sääntöihin. Opiskelija toimii aktiivisesti ammattiosaamisen näyttöjensä suunnittelussa ja analysoi ja arvioi omaa oppimistaan. (OPH määräys 5/011/2007.)

3 Opetussuunnitelman yhteinen, B-osa

Tässä kappaleessa kerrotaan aluksi yleisellä tasolla opetussuunnitelman yhteisestä osasta eli B-osasta. Tämän jälkeen kuvataan sekä Tampereen ammattiopiston että Kiipulan ammattiopiston B-osia. Kiipulan ammattiopistosta käytetään myös nimeä Kiipulan erityisammattioppilaitos, jos kuvataan vain ammattiopiston erityisopetusta. Talokohtaisissa kuvauksissa on päädytty pohtimaan opetussuunnitelmia kolmen teeman kautta: oppilaitoksen arvot, työelämälähtöisyys ja opiskelijan tukipalvelut. Teemojen valinnassa haluttiin keskittyä niiden painopisteiden kuvaamiseen, jotka ovat nousseet esille tuoreina sisällön osina uudistetuissa alakohtaisissa opetussuunnitelmissa.

Koulutusorganisaation opetussuunnitelman yhteinen osa on hyvä suunnitella mahdollisimman laajassa yhteistyössä organisaation sisällä. Yhteinen osa kirjoitetaan koulutuksen järjestäjän kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten. Opetussuunnitelman yhteisessä osassa yhdistyy organisaation arvot, opetussuunnitelma ja konkreettinen toiminta. Yhteisessä osassa on kuvattu organisaation opiskelija- ja tietokäsitys sekä oppimis- ja opettamiskäsitys. Lisäksi osasta on löydettävissä koulutuksen toteuttajan käsitys työstä ja ammateista. Opetussuunnitelman yhteisen osan kirjoittaminen on hyvä tehdä koulutusorganisaation opetussuunnitelmatyön alussa. (Hätönen, 2001, 37–40.)

Yhteinen arvokeskustelu opetussuunnitelman B -osan kirjoittamiseksi auttaa ymmärtämään oppilaitoksen työyhteisössä vallalla olevia erilaisia näkemyksiä. Arvokeskustelua on kuvattu opetussuunnitelmatyön vaikeimmaksi tehtäväksi. Arvosidonnaisessa työssä, kuten opetuksessa, ollaan kirjallisuuden mukaan harvoin yksimielisiä. Keskeisten arvojen etsiminen on hyvä tapa aloittaa opetussuunnitelmatyö. (Hätönen, 2001, 40.; Kansanen, 2004, 23.)

Opetussuunnitelman yhteisen osan työelämälähtöisyys yhdistyy oppilaitoksen profiloitumiseen. Yhteistyö alueellisten työelämän yhteistyökumppaneiden kanssa auttaa hahmottamaan opetukseen liittyviä paikallisia erityispiirteitä. Oppilaitosten tavoitteena on profiloitua omalla alueellaan, joka toteutuu, kun kartoitetaan alueellisia

tarpeita yhdessä paikallisen elinkeinoelämän ja kunnallisten päättäjien kanssa. Opetuksen kehittäminen vastaamaan työelämän tulevaisuuden tarpeita edellyttää onnistuakseen konkreettista yhteistyötä työelämän kumppaneiden kanssa. (Hätönen, 2001, 50–52.)

Opiskelijan tukipalveluihin kuuluvat opinto-ohjaus ja siihen liittyvät mahdolliset muut oppilaitoskohtaiset tukipalvelut. Ohjauksen tarkoituksena on auttaa opiskelijaa toimimaan oppilaitosyhteisössään ja antaa perusta, jonka avulla hän voi suunnitella opintojensa etenemisen. Opetussuunnitelman yhteisessä osassa kirjataan auki seikkaperäisesti kaikki ohjauksen muodot ja käytännön toimet, joiden puitteissa opiskellaan. Silloin kun opiskelija on itse aktiivisesti mukana laatimassa opetussuunnitelmaa, on opintojen ohjaus enemmän yhteistoimintaa kuin opettajan vastuulle jäävää tiedottamista. (Hätönen, 2001, 78 – 81.)

3.1. Kiipulan ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa, B-osa

Kiipulan ammattiopisto on valtakunnallinen erityisammattioppilaitos. Oppilaitoksen tehtävänä on erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja aikuisten ammatillinen perus- ja lisäkoulutus, työvoimakoulutus, sekä valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Kiipulan ammattiopistossa opiskelee vuosittain noin 1600 opiskelijaa, joista 570 ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa ja valmentavassa koulutuksessa ja noin 1000 aikuiskoulutuksessa. Kiipulan ammattiopiston työelämä- ja kehittämiskeskuspalvelujen asiakasmäärä on noin 2500 henkilö vuodessa. Ammattiopistossa työskentelee noin 230 henkilöä. Opetusta järjestetään ensisijaisesti Etelä-Suomen alueella, kaikkiaan yhdeksällä paikkakunnalla. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 6.)

Kiipulan opetussuunnitelman yhteisen osan kirjoittaminen alkoi vuonna 2007. Työskentely käynnistettiin ammattiopiston yhteisillä kaksipäiväisillä kehittämispäivillä. Kehittämispäivien aikana työskenneltiin pienryhmissä, joiden työstäminen ohjeistettiin ammattiopiston johdon taholta. Kaikilla työryhmillä oli omat ryhmävastaavansa ja työskentelylle asetettiin konkreettiset tavoitteet. Työryhmissä oli toimijoita sekä

aikuiskoulutuksen että erityisopetuksen prosesseista. Kehittämispäivien yhtenä kirjattuna tavoitteena oli ammattiopiston opetussuunnitelman yhteisen osan rakentaminen ja sellaisen aineiston kerääminen, joka edesauttaa yhteisen opetussuunnitelman työstämistä. Lisäksi työryhmiä kannustettiin pohtimaan yhteisiä ammattiopiston toimintaa ohjaavia arvoja ja periaatteita, joiden katsottiin olevan merkityksellisiä yhteisen opetussuunnitelman B-osan laatimisessa. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010.)

Kehittämispäivien jälkeen opetussuunnitelman yhteisen osan kirjaaminen jatkui tehtävään asetetun työryhmän johdolla. Työryhmä koostui ammattiopiston omista asiantuntijoista, jotka ovat kaikki toimineet pitkään opetuslalla ja myös aikaisemmin opetussuunnitelmatyössä. Ammattiopiston rehtorin rooli on ollut merkittävä koko yhteisen osan kirjaamisprosessin ajan. Hän on lukenut ja kommentoinut aktiivisesti työryhmän aikaansaannosta. Opetussuunnitelman kirjaamisessa ei ole ollut missään vaiheessa käytössä talon ulkopuolisia konsultteja, vaan työtä on tehty oman henkilökunnan toimesta (vrt. Hätönen, 2001, 36). Opetussuunnitelman kirjaaminen eteni siis työryhmän johdolla, joka kirjasi sisältöä ja laittoi tuotoksen aika ajoin ammattiopiston sisäiselle kommentointikierrokselle. Työryhmä teki opetussuunnitelman kirjaamista koko prosessin ajan oman työn ohessa. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010.)

3.1.1 Oppilaitoksen arvot

Oppilaitoksen arvot ovat opetussuunnitelmatyön yksi keskeinen peruspilari. Arvot ohjaavat opetussuunnitelman kirjoittamista ja vaikuttavat merkittävästi moneen opetussuunnitelman yhteisen osan sisältöön. (Hätönen. 2001, 40–41.) Kiipulan ammattiopiston yhteiset, toimintaa ohjaavat arvot on kuvattu talokohtaisen opetussuunnitelman A-osassa (Kiipulan ammattiopisto. 2010, 3). Kiipulan ammattiopiston A-osaan on kirjattu arvojen lisäksi muun muassa organisaation strategiset linjaukset ja toiminnan visio. Opetussuunnitelman yhteisen osan laatimisen

alkaessa vuonna 2007 A-osa oli kohtalaisen tuore, jonka pohjalta voitiin aloittaa B-osan kirjaaminen. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen. 18.6.2010.)

Oppilaitoksen arvot ja arvokeskustelu olivat osa opetussuunnitelman B-osan kirjaamista Kiipulan ammattiopistoon, sikäläkin, kun Kiipulan ammattiopistoon liitettiin tammikuussa 2009 Perttulan erityisammattioppilaitos. Fuusion tapahtuessa yhteisen osan kirjaaminen oli vielä kesken ja työ jouduttiin aloittamaan osittain alusta organisaation muuttuessa. Opetussuunnitelman B-osan työstämistä jatkettiin fuusion jälkeen uudistetulla työryhmällä, johon kuului jäseniä myös entisestä Perttulan organisaatiosta. Työskentelyssä oli tärkeää huomioida molempien koulutuksen järjestäjien ääni ja B-osan sisältöjen yhteen sovittaminen. Arvotyöskentely oli tuolloin aktiivista osana organisaatiomuutoksen johtamista ja näkyi myös yhteisen osan kirjaamistyössä. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010.)

Kiipulan ammattiopiston yhteiseen osaan on kirjattu auki opiskelijan polku, jonka varrella oppilaitoksen arvot siirtyvät käytäntöön (Kiipulan ammattiopisto. 2010, 10). Arvojen lisäksi opiskelijan polulla on nähtävissä Kiipulan asiakaslupaus, joka on: Itsensä kokoiseen ammattiin. Matkalla itsensä kokoiseen ammattiin opiskelija kokee toiminnan arvot osana jokapäiväistä koulun arkea. Opiskelujen orientoitumisvaiheessa vaikuttaa organisaation ensimmäinen arvo: ihmisuus. Käytännön työhön siirrettynä se tarkoittaa opiskelijan arvostamista ja osallisuutta. Polku jatkuu, ja seuraava vaihe on opiskelijan harjaantuminen. Silloin opetustyön pohjalla ovat asiakaslähtöisyys ja yksilölliset tarpeet, jotka edustavat ammattiopiston toista arvoa: kohtuullisuus. (Kiipulan ammattiopisto. 2010, 10.)

Opiskelija eteen polullaan seuraavaan, syventävään vaiheeseen, jossa kolmas arvo, kumppanuus, vaikuttaa. Kumppanuus tarkoittaa käytännön tasolla yhteistoiminnallisuutta ja työelämäyhteistyötä. Ennen viimeistä opiskelijan polun vaihetta on arvoihin kirjattu rohkeus, joka tarkoittaa koulutuksen järjestämisen arjessa varhaista puuttumista, erityisopetuksen menetelmiä ja tulevaisuususkoa. Viimeinen vaihe opiskelijan polulla, joka myös on nivelvaihe, on opiskelujen seurantavaihe. Tässä vaiheessa opiskelijan polkua ajankohtaisena arvona on aikaansaavuus, joka tarkoittaa

käytännön tasolla onnistuneita siirtymiä ja ratkaisukeskeisyyttä. Kiipulan ammattiopiston arvot muodostavat sanan ARKKI, kun ne luetellaan opiskelijan polun varrelta viimeisestä ensimmäiseen. (Kiipulan ammattiopisto. 2010, 10.)

3.1.2 Työelämälähtöisyys

Työelämälähtöisyys, opettajan työelämäosaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen ovat kaikki ajankohtaisia modernin opettajan profession sisältöjä. (Sallila ja Malinen, 2001, 191–195 ; Hätönen, 2001, 48, 50.) Kiipulan ammattiopistossa työelämäyhteistyö ja työelämälähtöisyys ovat monin eri tavoin keskeisiä elementtejä. Työelämäyhteistyö on kirjattu Kiipulan kumppanuus -arvoon ja merkittäväksi tekijäksi opiskelijan oppimispolulla. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 10.) Kiipulan opetussuunnitelman yhteisessä osassa on pyritty huomioimaan työelämälähtöisyys ja työelämän muutokset. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen. 18.6.2010.)

Opetussuunnitelman kirjaamisen aikana on käyty keskustelua työelämän edustajien kanssa ja yhteistyötä on tehty muun muassa yhteistyöseminaarin puitteissa. Kiipulan ammattiopisto on valtakunnallinen oppilaitos, joka tarkoittaa, että työelämän tarpeiden seuraamista tehdään laajemminkin kuin vain tietyllä alueella. Kiipulan ammattiopiston eri toimipaikoilla on myös alueellista yhteistyötä omien näyttötutkinto- tai muiden verkostojen myötä. Vuoropuhelu työelämän edustajien kanssa on ollut hyvää opetussuunnitelman yhteisen osan kirjaamisen aikana, joka on tarkoittanut käytännössä molempien osapuolien näkemysten ja ajatusten peilausta, käytänteiden kehittämisen ohjaamista ja ajatusten vaihtoa. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010.)

Työelämälähtöisyys ja tiivis yhteistyö työelämän kumppaneiden kanssa näyttäytyy oppilaitoksen arjessa myös pedagogisina ratkaisuin. Ammattiopiston pedagogiikka on kirjattu opetussuunnitelman yhteisen osaan. Kiipulan erityisammattioppilaitoksessa pedagogiikan erityisyydeksi nähdään muun muassa monipuoliset toiminta- ja oppimisympäristöt sekä työvaltainen ja työelämän toimintakokonaisuuksista lähtevä

opiskelu. (Kiipulan ammattiopisto. 2010, 17, 21.) Opetus suunnitellaan vastaamaan sekä opiskelijan että työelämän tarpeita. Ammattiopiston opetuksessa korostuvat käytännöllisyys ja työvaltainen opetus. Opiskelijoiden työllistymisen suunnittelu ja tukeminen ovat läsnä opetustyössä alusta lähtien. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu opiskelemallaan alalla käytännön työtehtäviin, jotka vastaavat hänen yksilöllisiä taitojaan. Opintojen aikana on mahdollista räätälöidä opetus opiskelijan valmiuksien pohjalta. Räätälöinnissä huomioidaan työelämän autenttiset toimintakokonaisuudet, joiden avulla opettaja suunnittelee opetustaan. Työvaltaisuus ja työelämälähtöisyys näkyvät oppilaitoksen arjessa sekä aikuiskoulutuksen että erityisopetuksen opetusmenetelmissä. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010.)

Kiipulan valtakunnallisen erityisammattiopiston visiona on toimia edelläkävijänä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulutuksen järjestäjänä. Ajatus tarkoittaa rohkeutta opiskelijoiden yksilöllisyyden huomioimisessa ja opetuksen järjestämisessä. Nähdään, että Kiipulan ammattiopistoon hakeville opiskelijoille pyritään aina ensisijaisesti järjestämään opiskelupaikka, vaikka se tarkoittaisikin vaativia tukipalveluiden järjestelyitä. Opiskelijan polulla painottuvat hänen vahvuutensa, joka voi tarkoittaa myös tutkintotavoitteiden mukauttamista. Opetuksen järjestämisessä pohditaan priorisointia; onko tärkeintä opiskelijalle annettu mahdollisuus opiskeluun vai tietyn tutkinnon suorittaminen. Samoin opiskelijavalinnoissa huomioidaan Kiipulan erityisammattioppilaitoksen valtakunnallinen tehtävä ja profiloituminen. On tärkeää, että valinnoissa muistetaan Kiipulan perustehtävä, jolloin opiskelijavalinnoissa pohditaan millä ohjaus- ja tukitoimilla opiskelija voidaan valita opiskelijaksi. (Asiantuntijahaastattelu: Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010.)

3.1.3 Opiskelijan tukipalvelut

Kiipulan ammattiopiston opiskelijan tukipalveluihin kuuluvat sekä henkilökunnan että opinto-ohjaajan antamat ohjauspalvelut. Opetussuunnitelman yhteiseen B-osaan on kirjattu seikkaperäisesti ohjauksen toteutuminen. Ohjaus alkaa opiskelijan hakeutuessa

opiskelemaan ja jatkuu opiskelijan polun valmistumisen jälkeiseen seurantaan. Ohjaus on kokonaisvaltaista ja ratkaisukeskeistä. Ohjausta toteutetaan monipuolisesti arjen oppimis- ja vuorovaikutustilanteissa. Ohjauksen mallina on holistinen ohjauksen malli, jonka päämääränä on opiskelijan voimaantuminen. Ohjaus voidaan jakaa teemoihin, joita ovat kasvun ja kehityksen tukeminen, opiskelun ohjaus ja ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus. Hyvä ohjaus muodostuu aidosta, toista kunnioittavasta kohtaamisesta. Ohjaustilanteessa on tavoitteena kokemusten ja ajatusten jakaminen. Onnistunut ohjaustilanne vaatii tilannetta johtavalta ammattilaiselta kykyä empatiaan ja herkkyyteen havainnoida opiskelijan kokemusmaailmaa, tunteita ja ajatuksia. Tärkeintä on toisen hyväksyminen ainutlaatuisena ja arvokkaana ihmisenä. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 22–24.)

Ajankohtainen koko opetusalaan koskeva tavoite opintojen yksilöllistämisestä edellyttää oppilaitoksen henkilökunnalta tehokasta opintojen ohjausta. Opintojen ohjaus on koko oppilaitoksen tehtävä, mutta opetussuunnitelman yhteiseen osaan on kuitenkin hyvä kirjata, kuinka opintojen ohjaus oppilaitoksessa toteutetaan. (Hätönen, 2001, 80–81.) Kiipulan ammattiopiston opinto-ohjaus nähdään prosessina, joka vahvistaa opiskelijan persoonallisuutta ja auttaa henkilökohtaisten valintojen tekemisessä. Lisäksi prosessi kehittää onnistuessaan opiskelijan itsetuntemusta, jonka kautta hänen on helpompi tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia ratkaisuja. Opinto-ohjauksen onnistumiseksi Kiipulan ammattiopistossa tehdään sisäistä asiantuntijayhteistyötä. Opinto-ohjauksen yhteistyöverkostoihin kuuluvat lisäksi opiskelijat kotijoukkoineen, hoitotahot ja muut yksilön ajankohtaiset verkostot. Ammattiopiston sisäisiin opinto-ohjauksen toimijoihin kuuluvat opiskelijahuollon erityistyöntekijät, opiskelijan ”pikkutiimi”, johon kuuluvat ryhmänohjaaja ja muut koulun työntekijät, opintos sihteeri ja opinto-ohjaaja. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 22–24.)

3.2 Tampereen ammattiopiston B-osa

”Opetussuunnitelman yhteisessä osassa on kuvattu ne taustatekijät ja perusteet, joiden mukaan ammatillista koulutusta toteutetaan Tampereen ammattiopistossa”.

(TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 4)

Tampereen ammattiopisto on toisen asteen ammatillisen koulutuksen oppilaitos. Tampereen ammattiopisto on Suomen suurimpia toisen asteen oppilaitoksia verrattaessa tutkintoa suorittaviin opiskelijamääriin. Tutkintotavoitteisia opiskelijoita opiskelee n. 4000 ja lisäksi on vielä eri alojen lyhyempien koulutusten opiskelijat. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 4.)

Tampereen ammattiopiston toiminta-ajatuksena on kouluttaa ammattitaitoisia työntekijöitä työelämään, nostattaa ammatillista osaamista ja lisäksi osallistua aktiivisesti koulutuksen kehittämiseen. Palvelusopimuksen mukaan Tampereen ammattiopisto tuottaa seuraavat koulutukset: nuorten ammatillinen koulutus, kaksoisammattikoulutus, ammatilukiokoulutus, ammatillinen 10-luokka -koulutus, pakolaisten kotouttava toiminta, ammatillinen aikuiskoulutus ja aikuisten ammatillinen lisäkoulutus. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 8).

Tampereen ammattiopiston eri vastuuhenkilöt ovat valmistelleet oman osansa opetussuunnitelmasta asiantuntijaryhmän kanssa tutkintojen perusteiden ja laajennetun johtoryhmän luomien linjausten mukaan. Lisäksi koko henkilöstöllä ja TAO:n oppilaskunnalla on ollut mahdollisuus vaikuttaa yhteisen osan sisältöön tutustumalla työversioon ja antamalla sen perusteella palautetta työryhmälle. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 4.) Syksyllä 2009 ja vuoden 2010 alussa pidettiin info- ja koulutustilaisuuksia uuden opetussuunnitelman puitteissa. Vuoden 2010 keväällä opetussuunnitelman yhteinen osa saatiin päivitettyä (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 4). Yhteinen osa on päivitetty Tampereen ammattiopiston opetussuunnitelman yhteisestä osasta lukuvuodelta 2009 – 2010.

3.2.1 Oppilaitoksen visio, toiminta-ajatus ja arvot

Tampereen ammattiopiston visio vuoteen 2020 on olla avoin, arvostettu, koulutuksen edelläkävijä sekä olla myös koulutuksen kehittäjänä. Toiminta-ajatuksena ammattiopistossa on kouluttaa ammattitaitoisia työntekijöitä ja osallistua aktiivisesti koulutuksen kehittämiseen. Arvoina on olla kehittävä, vastuullinen, välittävä sekä kumppani. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 8.)

Tampereen ammattiopiston kriittiset menestystekijät ja tavoitteet lukuvuodelle 2010 - 2012 ovat henkilöstöressurssin turvaaminen, taloudellisten suunnitelmien turvaaminen, vaikuttavuuden ja vetovoimaisuuden lisääminen sekä toiminnan kehittäminen ja laatu. Vaikuttavuus ja vetovoimaisuus pitävät sisällään osaavan työvoiman tuottamisen, aikuiskoulutuksen tehokkaan toiminnan, opiskelijoiden ohjauksen ja tuen toimivuuden, asiakaslähtöiset palvelut, työvoimatarpeen ennakoinnin ja kestäväen kehityksen. Tampereen ammattiopisto edistää monipuolisten opetusmenetelmien ja oppimisteknologian käyttöä sekä pedagogista kehittämistyötä. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 8-9).

Ammatillinen koulutus lähtee yhteiskunnan tarpeista, joten ammattiopistosta valmistuu ammatteihin osaajia, joista on kysyntää ja joilla on sellaiset valmiudet joita työpaikoilla tarvitaan. Yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa varmistetaan koulutuksen tarkoituksen mukaisuus, että koulutus vastaa työelämän ammattitaitovaatimuksia. Siten koulutus edistää työllistymistä ja antaa omalta osaltaan mahdollisuuden ryhtyä yrittäjäksi. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 8-9.)

Koulutukselle asetetut päätavoitteet kehittämistoiminnan näkökulmasta katsottuna ovat työssäoppimisen kehittäminen, ammattiosaamisen näytöt, yrittäjyys sekä tieto- ja viestintäteknikan opetuskäytön tehostaminen. Opiskelijan näkökulmasta tarkasteltuna ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet oman alan eri tehtäviin siten, että hän voi tutkinnon suoritettua sijoittua työelämään ja siellä suoriutua alansa vaihtelevista työtehtävistä myös muuttuvissa työoloissa sekä kehittää ammattitaitoaan koko elämänkaaren ajan.

Opiskelijan näkökulmasta ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen tavoitteet ovat samat kuin tutkinnon perusteissa esitetyt elinikäisen oppimisen avaintaidot, jotka on esitetty aiemmin tässä työssä sivun yhdeksän taulukossa 1. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 9.)

Opiskelijan oma motivaatio, oppiminen ja osaaminen on ammattitaidon oppimisen perusedellytys. Aidoissa oppimisympäristöissä ja työolosuhteissa luodaan pohja merkitykselliselle taitojen ja tietojen oppimiselle sekä omaksumiselle. Opiskelijaa ohjataan itseohjautuvuuteen eli ohjausta, opastusta ja tukea annetaan tarpeen mukaan. Myös opiskelijan muun kasvun tukeminen kuuluu ohjaukseen. Opiskelijoita ohjataan hakemaan itse tietoa erilaisista tietolähteistä sekä tiedon referointiin. Lisäksi opiskelijaa ohjataan ja opetetaan itsearviointiin sekä oman työn kehittämiseen. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 8.)

Opiskelussa korostetaan vuorovaikutus- ja yhteistyövalmiuksien kehittymistä arvostamalla yksilöitä ja kannustamalla opiskelijoita vastuullisuuteen, avoimeen mielipiteen ilmaisuun ja erilaisten näkökulmien esilletuomiseen. Ammattieettiseen toimintaan kuuluu oikeudenmukaisuus, vastuullisuus ja sen soveltaminen ammattitoimintaan omalla koulutusallalla. Myös hyvä ympäristö ja toisia kunnioittava käytös tukevat omalta osaltaan ammattietiikan kehittymistä. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 9.)

Viestinnän osalta ammattiopiston periaatteena on viestiä ymmärrettävästi, konstailemattomasti ja avoimesti sisäisten sekä ulkoisten kohderyhmien kanssa. Laadunhallinta muodostuu laatukäsikirjasta, opetussuunnitelman yhteisestä osasta, prosessikuvauksista, CAF – itsearvioinnista, tietotuotannosta ja ennakoinnista. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 9.)

3.2.2 Työelämälähtöisyys

Tampereen ammattiopiston järjestämän ammatillisen koulutuksen ja työelämän välinen yhteistyö on laaja-alaista sisältäen mm. työssäoppimisen, työpaikoilla suoritettavat näytöt, erilaiset yhteistyöprojektit, eri ammattialojen yritysten työntekijöiden

kouluttamisen, koulutusyhteistyöhankkeet, oppimisympäristöjen hankinta, luominen ja ylläpito, erilaiset yhteistyöverkostot sekä ammatilliset neuvottelukunnat. Myös opetushenkilöstön työelämäjaksot kuuluvat yhteistyön piiriin. Työpaikkojen ja ammattiopiston yhteistyöllä varmistetaan opetuksen/koulutuksen työelämävastaavuus, laatu ja ajantasaisuus. Koulutuksen järjestäjä huolehtii opettajien/kouluttajien työelämäosaamisesta ja kouluttamisesta sekä työpaikkaohjaajien kouluttamisesta. Työssäoppimisjaksojen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisestä vastaavat henkilöt tekevät rakentavaa sekä tarkoituksenmukaista yhteistyötä työelämän edustajien kanssa (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 11-12).

Ammatilliset neuvottelukunnat ovat työelämän ja oppilaitoksen välisiä alakohtaisia yhteistyöelimiä. Ne käsittelevät alojensa asioita ammatillisen koulutuksen näkökulmasta mm. antamalla lausunnon näyttötoimikunnalle opetussuunnitelmien tutkintokohtaisista osista ja voivat myös vaikuttaa antamalla lausuntoja työelämää edustaville etujärjestöille. Ammattiopiston tehtävänä on myös tukea aikuisten ammatillista uudelleen kouluttautumista yhteistyössä työelämän kanssa. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 12.)

Koulutuksen tavoitteena on myös, että opiskelija toimii aloitteellisesti, tunnollisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Oma-aloitteinen, itsenäinen, joustava ja yrittäjämäisesti toimiva henkilö menestyy työelämässä niin omassa kuin toisenkin palveluksessa. Tavoitteena on siis, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneet henkilöt ovat motivoituneita ja kyvykkäitä itsensä työllistämiseen. Käytännön työelämän taitojen oppimista ja osaamista tukevat työssäoppimisjaksot, erilaiset harjoitustyöt, opiskelijoiden asiakaspalvelutyö sekä tilaustyöt (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 16).

Työsuojelun tavoitteena on luoda työ- ja opiskeluolot sellaisiksi, ettei työntekijä tai opiskelija joudu alttiiksi työtapaturmille tai työperäisille sairauksille. Tavoitteena on kehittyvä, korkealaatuinen työelämäympäristö, joka perustuu turvallisuuteen ja työelämän terveellisyyteen sekä työhyvinvointiin. Ammattietiikkaan liittyy, että

opiskelija noudattaa oppilaitoksen ja työssäoppimispaikan työaikoja, sääntöjä ja muita yhdessä laadittuja sopimuksia sekä käytänteitä (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 17-18).

3.2.3 Opiskelijan tukipalvelut

Opinto-ohjauksen tehtävänä ja tavoitteena on tukea opiskelijaa oppimisprosessissa ja ammatillisen tieto- ja taitotason kehittymisen eri vaiheissa. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy itsenäisesti tekemään opinnoissaan valintoja sekä pohtimaan niiden merkitystä koulun ja työuran kannalta. Lisäksi opinto-ohjauksen lähtökohtana on ajatus, että jokaisella opiskelijalla on tarvittaessa mahdollisuus yksilölliseen opiskelupolkuun, jota opinto-ohjaus tukee. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 18.)

Opinto-ohjauksen painopistealueita ovat mm. koulutuksesta tiedottaminen esimerkiksi opintoja edeltävässä vaiheessa sekä opintojen etenemisvaihe, opiskelijavalinnat ja niiden kehittäminen. Siitä esimerkkinä voisi olla opiskelijavalintaan liittyvät seikat eli opiskelijaksi voidaan ottaa henkilöitä, joilla katsotaan olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen. Opiskelijan tukeminen ja kannustaminen koulutuksen eri vaiheissa kuuluu opinto-ohjauksen tehtäviin, tästä esimerkkeinä ovat opiskelujen loppuun saattaminen ja HOJKS. Myös elämänhallinnan tukeminen ja opiskelijan ohjaus ongelmatilanteissa kuuluvat opintojen ohjauksen piiriin. Lisäksi tuetaan opiskelijaa uravalinnassa ja ammatillisessa kasvussa. Opinto-ohjauksen tehtäviin liittyy kiinteästi myös opinto-ohjauksen kehittämistyö. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 18, 20, 22.)

Opiskelijan ohjaukseen osallistuu koko Tampereen ammattiopiston henkilöstö tehtävänkuviansa mukaisesti. Jotta opiskelijan ohjaus onnistuisi, tehdään oppilaitoksen sisällä ja ulkopuolella asiantuntijayhteistyötä yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajien kanssa. Ohjauksen tehtävät tehdään ohjaussuunnitelman mukaan, jolla varmistetaan monialaiselle ammattiopistolle ohjauksen yhteiset toimintaperiaatteet. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 18.)

Opintojen ohjausprosessi eli toteutus voidaan ryhmitellä seuraavasti: Ohjausta annetaan opintoja edeltävässä vaiheessa sekä opintojen aloitusvaiheessa. Seuraavat vaiheet ovat ohjaus opintojen aikana sekä opintojen päätösvaiheessa. Viimeinen vaihe ohjauksessa on palaute- ja seurantajärjestelmien hyödyntäminen. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 19-20.)

Erityisopetuksessa pyritään ottamaan huomioon opiskelijan henkilökohtaiset vaatimukset sekä hänen oma persoonansa. Erityisopetuksen suunnitteluun ja toteutukseen on tehty erillinen erityisopetuksen suunnitelma. Erityisopetus sekä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS pitää sisällään tarvittaessa erilaisia tukitoimia ja elämänhallinnan ohjausta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi erilaisia opetusmenetelmiä ja -materiaaleja. Mahdollisuuksien mukaan voidaan järjestää tuki-, luki-, lisä- ja muuta opetusta sekä samanaikaisopetusta. Opiskelijan henkisen kasvun avulla opiskelijoista pyritään kouluttamaan työelämään soveltuvia työntekijöitä ja yhteiskuntaan mahdollisimman hyvin sopeutuvia kansalaisia. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 23.)

”Opiskelijahuoltotyö on opiskelijan hyvän oppimisen, fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Se tukee kasvatusta ja opetusta. Toiminnan tavoitteena on turvallisen ja terveen oppimis- ja työympäristön luominen, mielenterveyden suojaaminen, syrjäytymisen ehkäisy ja työyhteisön hyvinvointi.”

(TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 25.)

Opiskelijahuollon tehtävänä on tukea opiskelijaa erilaisissa opiskelujen vaikeuksissa eli oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien tunnistamiseen ja ehkäisemiseen panostetaan. Ongelmiin pyritään puuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollisuuksien mukaan. Tärkeimmät arvot opiskelijahuoltotyössä ovat luottamuksellisuus sekä opiskelijan ja huoltajien kunnioittaminen. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 25.)

Oppilaitoksen toimipisteissä toimii monia ammattialojen opiskelijahuoltoryhmiä opiskelijan tukemiseksi. Opiskelijahuoltoryhmät käsittelevät opiskelijoita koskevia asioita tai ongelmia, jotka liittyvät opiskelijaan itseensä ja hänen opintoihinsa. Opiskelijahuoltoryhmät etsivät niihin rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja sekä suunnittelevat erityisiä toimia opiskelijan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Opiskelijahuoltoryhmään kuuluvat koulutusala riippuen koulutusala johtaja ja/tai koulutuspäällikkö, opinto-ohjaaja(t), erityisopetuksesta vastaavat vastuuhenkilöt, sosiaaliterapeutti, terveydenhoitaja, ryhmäohjaaja(t) sekä opettaja(t). Ryhmä voi tarvittaessa kutsua kokoukseensa opiskelijan ja hänen huoltajansa sekä eri alojen asiantuntijoita. Opiskelijahuoltoryhmä kokoontuu tarvittaessa jaksoittain, kuitenkin vähintään kaksi kertaa lukukaudessa. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 25.)

Muut tukitoimet pitävät sisällään mm. Ammattistartin, joka toimii Hepolamminkadulla ammatilliseen perusopetukseen ohjaavana ja valmistavana koulutuksena. *Ammattistartti* on tarkoitettu perusopetuksen oppimäärän suorittaneille, pääsääntöisesti 16 - 17 - vuotiaille nuorille, joiden ammatinvalinta ei ole vielä selkiintynyt tai joilla on riski jäädä kokonaan ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle. *AMA 10* – luokalla annetaan perusopetuksen lisäopetusta. Koulutus on suunnattu peruskoulun päättäneille oppilaille, jotka eivät ole päässeet toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja jotka haluavat korottaa peruskoulun arvosanoja. *AKU-toiminta* on osa Tampereen ammattiopiston ohjaus- ja tukipalveluja. Koulutus- ja uraohjaus on tarkoitettu peruskoulun käyneille nuorille, joilla ei ole selkeää kuvaa jatko-opiskelupaikasta sekä nuorille, jotka keskeyttävät opinnot tilapäisesti tai eroavat oppilaitoksesta. (TAO – OPS, yhteinen osa 2010, 21–22.)

4 Tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat

Tässä luvussa tarkastellaan valtakunnallisen opetussuunnitelmauudistuksen muutoksia puu-, jalkine- sekä sosiaali- ja terveysalalla. Puu- ja jalkinealan kohdalla verrataan vanhan ja uuden opetussuunnitelman eroja ja kuvataan sisällön rakentumista tutkintokohtaisesti. Sosiaali- ja terveysalan osalta vertailua tehdään lähinnä yleisopetuksen ja erityisopetuksen eroavaisuuksista käsin.

4.1 Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto, jalkineala

Ammatillisten perustutkintojen uudistustyössä entinen Jalkinealan perustutkinto on sijoitettu Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkintoon erilliseksi koulutusohjelmaksi. Uuteen Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkintoon on yhdistetty neljä koulutusohjelmaa, jotka kouluttavat yhteensä seitsemään eri tutkintonimikkeeseen (taulukko 1). Keskenään hyvin erilaisten alojen yhdistäminen saman tutkinnon alle teetti tutkintokohtaiselle työryhmälle valtavasti työtä. Tekstiili- ja vaatetusalan työryhmä muodostui eri alojen asiantuntijoista ja kukin heistä vastasi yhteisen tutkinnon rakenteen työstämisen lisäksi omaan alaansa liittyvien tutkinnon osien laatimisesta. Kukin asiantuntija kokosi alakohtaisen ohjausryhmän, jonka kanssa sisältöjä rakennettiin.

Taulukko 1. Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon rakenne

Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto	
Vaatetuksen koulutusohjelma	Vaatetusompelija Sisustusompelija Modisti Vaatturi
Tekstiilitekniikan koulutusohjelma	Tekstiilinvalmistaja
Tekstiilihuollon koulutusohjelma	Tekstiilihuoltaja
Jalkinealan koulutusohjelma	Suutari

Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon uudistaminen aloitettiin syksyllä 2007, jolloin työryhmä nimettiin. Uudistamistyö oli pääosin valmis loppuvuodesta 2008, jonka jälkeen uudistettu opetussuunnitelma lähetettiin tarkistukseen ja hyväksyttäväksi. Uudet tutkinnon perusteet tulivat voimaan tekstiili- ja vaatetusalan koulutuksessa syksyllä 2009. Tutkintoon sisältyvien koulutusalojen erilaisista painotuksista huolimatta tutkinnon rakennetta tehtiin yhteistyössä, koulutusohjelmien pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien määrä rakentui kuitenkin kunkin alan tarpeiden mukaisesti.

4.1.1 Jalkinealan koulutusohjelma

Tampereen ammattiopiston jalkinealan koulutus on valtakunnallisesti ainoa nuorisoasteen koulutus, jossa aloittaa vuosittain 18-20 opiskelijaa. Koulutuksen pääpaino on jalkineen valmistuksessa, mutta myös suunnittelu ja kaavoitus, jalkineiden korjaus sekä nahkatuotteiden valmistus kuuluvat jalkinealan opintoihin. Jalkinealan koulutusta järjestää myös Sataedu Kankaanpäässä aikuistutkintona, jossa opintojen painopiste on ollut pääosin jalkineiden korjaustyössä.

Uudistetussa tutkinnossa jalkinekoulutuksen pääasiallinen sisältö on säilynyt ennallaan, opintojen painotukset ovat hieman muuttuneet. Valtakunnallisten muutosten myötä valinnaisuus on lisääntynyt ja tutkintoon on mahdollista aiempaa monipuolisemmin sisällyttää erilaisia opintoja. Vuonna 2000 vahvistetussa Jalkinealan perustutkinnon perusteiden mukaisessa koulutuksessa ammatillinen valinnaisuus on toteutunut lähinnä jalkineen teollisen valmistuksen ja jalkineen korjaustyön välillä oppilaitoskohtaisesti (Jalkinealan perustutkinto. 2000, 75). Uudessa opetussuunnitelmassa valinnaisuus jalkineiden valmistuksen ja korjauksen välillä on säilytetty vaihtoehtoisina koulutusohjelman pakollisissa opinnoissa.

Pakolliset tutkinnon osat

Jalkinealan opintojen perusta on jalkinealan perusosaaminen, joka on nimetty erilliseksi tutkinnon osaksi ja on uudessa tutkinnossa laajuudeltaan 30 opintoviikkoa. Aiemmassa opetussuunnitelmassa tätä tutkinnon osaa vastaa Kenkä- ja nahka-alan perusosaaminen

–opintokokonaisuus, joka on laajuudeltaan 22 ov. Tutkinnon osa sisältää perustiedot muissa alan opinnoissa tarvittavista tiedoista ja taidoista, kuten jalan anatomian, lestin ja jalkineen rakenteet sekä kaavoituksen, valmistuksen ja korjauksen perusteet (Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto. 2009, 177). Muissa pakollisissa opinnoissa opiskelijan on mahdollisuus painottaa opintojaan jalkineiden valmistukseen tai jalkineiden korjaukseen, mikäli tämä valinta on oppilaitoksessa mahdollinen. Tampereen ammattiopistossa on päädytty tarjoamaan tässä yhteydessä vain jalkineen valmistukseen liittyvä tutkinnon osa, korjauksen perusteet opiskellaan jalkinealan perusosaamisen yhteydessä. Taulukko 2 kuvaa jalkinealan opintojen rakennetta vuoden 2000 vahvistetun ja uuden, vuonna 2009 vahvistetun opetussuunnitelman mukaan.

Taulukko 2. Jalkinealan perustutkinnon rakenne vanhan ja uuden opetussuunnitelman mukaan

PAKOLLISET TUTKINNON OSAT 40 ov		60 ov	
Kenkä- ja nahka-alan perusosaaminen	22 ov	Tekstiili- ja vaatetusalan perusosaaminen	10 ov
Materiaalituntemus	8 ov	Jalkinealan perusosaaminen	30 ov
Valmistus	10 ov	Jalkineiden valmistus	20 ov tai
		Jalkineiden korjaus	20 ov
AMMATILLISET VALINNAISET 50 ov		10-30 ov	
Kenkä- ja nahka-alan teollinen valmistus			
Tuotesuunnittelu	10 ov	Suunnittelu ja kaavoitus	10 ov
Leikkaus	10 ov	Nahkatuotteiden valmistus	10 ov
Neulomon työt	10 ov	Ammatillinen projektityö	10 ov
Pinkomon ja viimeistelyn työt	10 ov	Asiakaspalvelu	10 ov
Jalkinekorjaustyö			
Asiakaspalvelu	15 ov		
Jalkineiden korjaus	30 ov		
Suutariliikkeen yritystoiminta	5 ov		

Uudessa tutkintorakenteessa pakollisten tutkinnon osien laajuutta on lisätty, jotta tutkinto tuottaisi mahdollisimman laaja-alaisen ammatillisen osaamisen huolimatta valinnaisista opinnoista. Koulutusohjelman omilla valinnaisilla opinnoilla ja kaikkiin tutkintoihin sisältyvällä valinnaisuudella voidaan opintoja painottaa tiettyyn suuntaan.

Kuten taulukko 2 osoittaa, jalkinealan pakollisiin opintoihin kuuluu myös koko tutkinnolle yhteinen tutkinnon osa, Tekstiili- ja vaatetusalan perusosaaminen, joka on laajuudeltaan 10 opintoviikkoa. Siihen on sisällytetty alakohtainen materiaalituntemus, työturvallisuus ja koneiden ja laitteiden käyttö, sekä oman alan tuntemus. Tämän tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit on kirjoitettu siten, että ne palvelevat jokaista Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkintoon sisältyvää koulutusohjelmaa ja on sovellettavissa alakohtaisesti.

Valinnaiset tutkinnon osat

Jalkinealan koulutusohjelman ammatilliset valinnaiset tutkinnon osat ovat laajuudeltaan kukin 10 opintoviikkoa. Suunnittelu ja kaavoitus pitää sisällään nimensä mukaisesti erilaisten jalkineiden suunnittelu- ja kaavoitustaitojen opiskelun, malliston luomisen sekä ammatillisen tietotekniikan. Nahkatuotteiden valmistus antaa perustaidot erilaisten nahkatuotteiden suunnitteluun, kaavoitukseen ja valmistukseen. Ammatillinen projektityön perimmäinen tarkoitus on, että sen yhteydessä opiskelija voi vahvistaa jotakin ammatillista osa-aluetta mielenkiintonsa mukaan. Ammatillisen projektityön yhteyteen on kirjattu mm. opintojen päätteeksi tehtävä opinnäytetyö, joka on laajuudeltaan vähintään kaksi opintoviikkoa. Asiakaspalvelu sisältää nimensä mukaisesti asiakaspalveluun liittyvän osaamisen yhdistettynä muuhun ammatilliseen osaamiseen.

Uuden tutkintorakenteen tausta-ajatuksena on, että opiskelija voi rakentaa opinnoistaan mielekkään kokonaisuuden sen mukaan, mitä alan osa-aluetta haluaa painottaa. Tähän on teoriassa hyvät mahdollisuudet ja sitä osaltaan tukee kaikkien tutkintojen laaja-alainen valinnaisuus; uusissa tutkintojen perusteissa on mahdollista valita opintoja muista koulutusohjelmista ja tutkinnoista tai osia esimerkiksi ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta Koulutuksen järjestäjä voi lisäksi tarjota muita, esim. paikallisesti tarjottavia ja ammattitaitoa syventäviä ja laajentavia tutkinnon osia. Kaiken kaikkiaan uudet tutkinnon perusteet mahdollistavat monenlaisten opintopolkujen rakentamisen (liite 1).

4.1.2 Alakohtainen opetussuunnitelma jalkineopinnoissa

Koulutuksen järjestäjä laatii ja hyväksyy opetussuunnitelman perusteisiin perustuvan opetussuunnitelman, jossa tulee olla yhteisen osan lisäksi alakohtainen osuus. Koulutuksen järjestäjän päätettävissä on millainen opetussuunnitelma on toimiva omassa käytössä. (Hätönen 2006, 24 – 25.)

Jalkinealalla uudistetut tutkinnon perusteet tulivat voimaan syksyllä 2009 alkaneessa koulutuksessa. Tampereen ammattiopiston jalkinealan opetussuunnitelmaa on työstetty kevästä 2009 ja työ jatkuu edelleen. Opetushallituksen vahvistamat tutkinnon perusteet on luonut selkeän pohjan alakohtaiselle opetussuunnitelmalle, mutta lopullinen rakenne ja sisältö on tehty talokohtaisten ohjeiden mukaan.

Tampereen ammattiopiston alakohtaisen opetussuunnitelman ulkoinen rakenne on tutkintouudistuksen myötä muuttunut täysin. Siinä on lisäksi aiempaa selkeämmin kuvattu tutkinnon osittain opintojaksojen sisällöt ja arviointikriteerit. Muutoksen myötä alakohtainen opetussuunnitelma on selkeämpi ja informatiivisempi kuin aiemmin ja palvelee paremmin niin opiskelijan kuin opettajankin tarpeita. Opintojaksoja mietittäessä on käytetty vanhaa opetussuunnitelmaa runkona, mutta pääsääntöisesti on pyritty rakentamaan laajempia kokonaisuuksia ja aiemmat yhden opintoviikon laajuiset opintojaksot on poistettu kokonaan.

Kaikkiin perustutkintoihin sisällytetty viiden opintoviikon yrittäjyysosaaminen on jalkinealan opinnoissa sijoitettu tutkinnon kaikkiin pakollisiin osiin Opetushallituksen ohjeiden mukaan. Yrittäjyysosaamisen sijoittaminen ammatilliseen projektityöhön olisi ollut luontevaa, mutta koska tutkinnon osa on jalkinealan koulutusohjelmassa valinnainen, se ei ollut mahdollista.

Kaiken kaikkiaan jalkinealan alakohtaisesta opetussuunnitelmasta paisui yli 70 - sivuinen tuotos. Opetussuunnitelma on ollut käytössä syksystä 2009 ja se on pääpiirteittäin valmis, joitakin kolmannelle vuodelle sijoitettuja opintojaksoja on vielä työstämättä valmiiksi asti. Opetussuunnitelmaan on myös tehty jo käytännössä

tarpeelliseksi osoittautuneita pieniä muutoksia. Opintojaksoja ja niiden laajuuksia mietittäessä on olennaista ottaa huomioon myös lukuvuoden jaksojärjestelmä, jotta opinnot saadaan sijoitettua mielekkäästi koko opintojen ajalle.

4.2 Puualan perustutkinto

Uuden talokohtaisen puualan opetussuunnitelman tekeminen lähti liikkeelle siitä, kun työryhmään valitut opettajat kävivät Opetushallituksen järjestämällä koulutuspäivillä Helsingissä syystalvella 2009. Tämän jälkeen työryhmän jokaiselle opettajalle jaettiin oma opintokokonaisuus, jota he lähtivät työstämään sisällöksi alakohtaiseen opetussuunnitelmaan. Työryhmän kokoontumisia oli keväällä 2010 kolme, joissa yhdessä käytiin läpi opintokokonaisuuksia. Myös puualan neuvottelukunnalta pyydettiin lausuntoa tehdyistä opintokokonaisuusehdotuksista. Yhteisen osan vastuuhenkilöltä pyydettiin kommentteja talokohtaiseen puualan opetussuunnitelman tekemiseen, jotta myös yhteisen osan asiat tulivat huomioiduksi puualan opetussuunnitelmaa tehtäessä. Ensimmäisen lukuvuoden opetussuunnitelma piti saada keväällä valmiiksi, koska uudet opiskelijat aloittivat syksyllä 2010 opiskelun uuden talokohtaisen puualan opetussuunnitelman mukaisesti. Ohessa on vertailtu mitä muutoksia ja haasteita uusi valtakunnallinen puualan opetussuunnitelma on tuonut. Taulukko 3 kuvaa puualan opintojen rakennetta vuoden 2000 vahvistetun ja uuden, vuonna 2010 vahvistetun opetussuunnitelman mukaan.

Taulukko 3. Puualan perustutkinnon rakenne vanhan ja uuden opetussuunnitelman mukaan

PAKOLLISET TUTKINNON OSAT 30 ov		30 ov
	Materiaali- ja valmistustekniikka	20 ov
Puualan perustaidot	30 ov	Asiakaslähtöinen valmistustoiminta 10 ov
AMMATILLISET VALINNAISET 50 ov		
Levyteollisuuden koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehdot 20-60 ov
Perusvanerin valmistus	20 ov	Massiivipuutuotteiden valmistus 20 ov
Lastu- ja muiden levyjen valmistus	5 ov	Levytuotteiden valmistus 20 ov
Levytuotteiden jalostus	25 ov	CNC-ohjelmointi ja -työstö 20 ov
Puusepän koulutusohjelma		Prosessipuusepäntö 20 ov
Puusepänanalantotantotoiminta ja yksi seuraavista	30 ov	Massiivipuutuotteiden valmistus 20 ov
Huonekaluteollisuus	20 ov	Kaikille sv:lle valinnaiset 0-40 ov
Rakennuspuusepänteollisuus	20 ov	Ovien valmistus 10 ov
Terähuolto	20 ov	Ikkunoiden valmistus 10 ov
Puurakentaminen	20 ov	Portaiden valmistus 10 ov
Sahateollisuuden koulutusohjelma		Terätekniikka 10 ov
Sahaprosessin hallinta	35 ov	Asennustyö (+yksi seur. kolmesta) 5 ov
Jalostuksen prosessinhallinta	15 ov	Kalusteiden asennus 5 ov
Muut valinnaiset		Ovi- ja ikkuna-asennus 5 ov
Puualan yritystoiminta	10 ov	Porrasasennus 5 ov
Puutuotteiden markkinointi	35 ov	Sisustuspuusepäntö 10 ov
Saha- ja levyteollisuuden tuotanto ja tuotteet	15 ov	Höyläämötötteiden valmistus 10 ov
		CNC -työstö 10 ov
		Puualan tuotantoautomaatiotekniikka 10 ov
		Metallikalusteiden valmistus 10 ov
		Taivutteen valmistus 10 ov
		Entisöinti ja puukorjaus 10 ov
		Puualan tuotteiden myynti 10 ov
		Tekninen suunnittelu ja prototyyppin valmistus 10 ov
		Puutaloelementtien valmistus 10 ov
		Puusepänanalan valmistustoiminta 10 ov
		Kuivaus 10 ov
		Pintakäsittely 10 ov

4.2.1 Vanha opetussuunnitelma

Edellisessä, vuonna 2000 vahvistetussa puualan opetussuunnitelmassa on erikseen levyteollisuuden koulutusohjelma/ levyprosessin hoitaja, puusepän koulutusohjelma/ puuseppä ja sahatöiden koulutusohjelma/ sahaprosessin hoitaja. Tässä

kehittämishankkeessa tarkastellaan vain puusepän koulutusohjelmaa ammatillisesta näkökulmasta. (Puualan perustutkinto 2000, 14.)

Puusepän koulutusohjelmaan kuuluu 30 opintoviikkoa pakollisia opintoja eli puualan perustaidot, joka pitää sisällään esimerkiksi seuraavia aihealueita:

puun rakenteen, ominaisuudet ja puun työstön sekä tuotantotoiminnan huollon sekä korjauksen. Lisäksi opintokokonaisuuteen kuuluu työturvallisuus ja puuntyöstön peruskoneiden käyttö. Muita aihealueita ovat mm. oikean työjärjestyksen hallinta, suunnittelu, tekninen piirtäminen ja piirustusten luku. (Puualan perustutkinto 2000, 46 – 48.)

Valinnaisista opinnoista on valittu puusepänanalan tuotantotoiminnan 30 opintoviikon opintokokonaisuus, jonka jälkeen tulee osata käyttää seuraavia puualan tuotantovälineitä sekä taitoja: erilaiset materiaalit ja rakenteet, työstökoneiden ja terien kierrosnopeudet sekä kappaleiden erilaiset syöttönopeudet. Tärkeää on osata tunnistaa erilaisia puulajeja. Puusepänanalan tuotantoprosessin hallinta kuuluu opintokokonaisuuteen. Lisäksi täytyy osata ratkaista puusepän alan perustuotanto-ongelmat esimerkiksi tarkoituksen mukaiset liitokset, pintakäsittely ja asetteet sekä mallineet (Puualan perustutkinto 2000, 58–59.)

Valinnaisista opinnoista on valittu myös huonekaluteollisuuden opintokokonaisuus, joka on laajuudeltaan 20 opintoviikkoa. Muita valinnaisia opintoja ovat rakennuspuusepän teollisuus, terähuolto ja puurakentaminen. (Puualan perustutkinto 2000, s.14.) Huonekaluteollisuuden opintokokonaisuudessa, 20 ov, pitää valmistaa tyypillinen huonekalu, joka pitää sisällään esimerkiksi seuraavia osa-alueita: koneistuksen, kokoonpanon ja tuotteiden viimeistelyn. Tuote täytyy valmistaa työmääräimen mukaiseksi. (Puualan perustutkinto 2000, 59 - 60.)

Opintokokonaisuuksien arviointiin on annettu valmiiksi kaksi taitotasoa eli kiitettävä taso K5, joka määrittelee samalla opintokokonaisuuden tavoitteet ja keskeiset sisällöt, sekä tyydyttävän tason T1 eli mitä pitää vähintään osata arviointiasteikolla T1 – K5. (Puualan perustutkinto 2000, 46 - 49, 58 - 60.) Muut valinnaiset ammatilliset opinnot

ovat laajuudeltaan 10 opintoviikkoa (Puualan perustutkinto 2000, 71). Yleisesti on annettu arviointikriteerit ja kohteet kolmessa eri tasossa eli T1, H3 ja K5 (Puualan perustutkinto 2000, 75 - 76).

Ammattiosaamisen näytöt tulivat opetussuunnitelmiin vuonna 2006. Näytön arviointi tehdään työprosessin hallinnasta, työtehtävän hallinnasta, työn perustana olevan tiedon hallinnasta, työturvallisuuden hallinnasta sekä yhteisistä painotuksista. Arviointi asteikko on T1 - K5. Arviointikriteerit on annettu T1, H3 ja K5. (Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 7 - 10)

Esimerkkinä näytöistä mainittakoon puualan perustaidot 30 opintoviikon keskeinen osaaminen, joka pitää sisällään seuraavaa: puu osaaminen, puun kuivaus, liimaus ja puun käsittely. Työstökoneistus ja siihen vaikuttavat asiat. Automaation merkitys puuntyöstössä. Puuteollisuuden rakenteen ymmärtäminen/osaaminen. Asiakkaan merkitys tuotannossa sekä yritystoiminnassa. Puusepäntuotannon ja erilaisten tuotteiden suunnittelu. (Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto 2006, 3.)

4.2.2 Uusi puualan valtakunnallinen opetussuunnitelma

Uusissa puualan tutkinnon perusteissa pakollisia tutkinnon osia on kaksi kappaletta, 20 opintoviikon materiaali- ja valmistustekniikka sekä 10 opintoviikon asiakaslähtöinen valmistustoiminta. Materiaali- ja valmistustekniikka sisältää puusepänteollisuuden peruskoneet, mittavälineet, ammattipiirustukset, yleisimmät alan materiaalit, työturvallisuuden, liitokset, liimauksen ja pintakäsittelyn (Puualan perustutkinto 2010, s.10, 24 - 25).

Tutkinnon osan arvioinnista on annettu neljän eri osaamisalueen sisältävä arviointi taulukko, jossa on avattuna tutkinnon osan osaamistaso eli mitä pitää osata, että tutkinnon osa on suoritettu. Arviointi annetaan asteikolla T1 – K3. Osaaminen osoitetaan siten, että valmistetaan yksinkertainen tuote tai tuotteen osia suullisten ohjeiden ja kirjallisten työohjeiden mukaan. (Puualan perustutkinto 2010, 25 - 28.)

Asiakaslähtöisessä valmistustoiminnassa painopisteet ovat mittatarkkuus, laatuksiteerit ja aikataulun noudattaminen. Arviointi tapahtuu asteikolla T1 – K3. Arviointiin on myös annettu neljän kohdan arviointi taulukko. (Puualan perustutkinto 2010, 29 - 31).

Ammatillisista valinnaisista tutkinnon osista valitaan 1 – 3. Niitä ovat:

massiivipuutuotteiden valmistus 20 opintoviikkoa
levytuotteiden valmistus 20 opintoviikkoa
CNC – ohjelmointi 20 opintoviikkoa
prosessipuusepäntöyöt 20 opintoviikkoa
terätekniikka ja konehuolto 20 opintoviikkoa

(Puualan perustutkinto 2010, 10.)

Tutkintokokonaisuuteen on mahdollista valita 21 erilaisesta syventävistä opintokokonaisuuksista. Näiden lisäksi voidaan valita muista valinnaisista tutkinnon osista ammatilliseen peruskoulutukseen, joista löytyy viisi erilaista vaihtoehtoa (Puualan perustutkinto 2010, 10 - 12).

Massiivipuutuotteiden valmistus on laajuudeltaan 20 opintoviikkoa, joka pitää sisällään esimerkiksi: massiivipuutuotteiden valmistuksen, työn suunnittelun ja työpiirustukset, materiaalituntemuksen, tuotantovälineiden käytön hallinnan, erilaisten liitosten osaamisen sekä asiakaslähtöisen toiminnan huomioimisen (Puualan perustutkinto 2010, 32.)

Levytuotteiden valmistus on myös laajuudeltaan 20 opintoviikkoa ja se pitää sisällään seuraavia osaamis- /aihealueita, esimerkiksi: levytuotannon tuotantolaitteiden käytön, erilaisten levytuotteiden valmistuksen ja erilaiset puupohjaiset jatkojalosteet.

(Puualan perustutkinto 2010, 36 - 37.)

4.2.3 Puualan uuden ja vanhan opetussuunnitelman vertailua

Opetussuunnitelmassa on tullut monia hyviä parannuksia, kuten valmiit arviointikriteerit ja mahdollisuus räätälöidä opetusta ottaen huomioon työelämän

haasteet. Puuala on hyvin monipuolinen teollisuudenala, siksi valinnaisuuden lisääntyminen on tarpeen ja uudessa opetussuunnitelmassa syventäviä opintokokonaisuuksia löytyykin moniin eri teollisuuden ammatteihin.

Vanhassa opetussuunnitelmassa on 30 opintoviikon puualan perustaidot, joka pitää sisällään monia erilaisia opetettavia asioita. Uudessa opetussuunnitelmassa vastaava opintokokonaisuus on vain 20 opintoviikon pituinen. Aihealueita, joita uudessa opetussuunnitelmassa ei mainita ovat mm. metallin työstö, hydraulikka, pneumatiikka ja ohjelmoitavat logiikat. Samoin sähköturvallisuutta ei ole kirjattu enää erikseen, ei myöskään metsäteollisuutta eli klusteria.

Arviointiasteikko muuttui jo aikaisemmin T1 – K5:sta T1 – K3:een. Opintokokonaisuuden arviointiin oli annettu vanhassa opetussuunnitelmassa vain kiitettävän ja tyydyttävän tason suoritusten arviointikriteerit, uudessa opetussuunnitelmassa on annettu arviointiasteikko kaikille kolmelle osaamistasolle, mikä on hyvä parannus, koska kaikilla puualan opiskelijoilla on lähtökohtaisesti samat arviointiperusteet.

Vanhassa opetussuunnitelmassa yrittäjyys ja asiakkaan rooli on puualan perustaitojen opintokokonaisuuden sisällä, mutta uudessa opetussuunnitelmassa on erillinen pakollinen opintokokonaisuus 10 opintoviikon asiakaslähtöinen valmistustoiminta, joka pitää sisällään myös tutkintokohtaisesti sijoitettavat viiden opintoviikon yrittäjyysopinnot.

Ammattiosaamisen näytöt tulivat jo aikaisemmin vanhassa opetussuunnitelmassa eli siinä on viisiportainen arviointiasteikko ja arviointimallit on annettu T1, H3 ja K5. Lisäksi näytössä on viisi erilaista arviointi osiota. Uudessa opetussuunnitelmassa on ammattiosaamisen näytöstä annettu neljäkohtainen arviointi ja arviointiasteikot ovat kolmiportaiset, joista on annettu arvioinnin perusteet.

4.3 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto

Tässä kappaleessa kuvataan Kiipulan erityisammattioppilaitoksen Sosiaali- ja terveysalan toteutussuunnitelmaa verraten sitä valtakunnalliseen sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon. Vertailua tehdään kuitenkin aikaisemmista alakohtaisista vertailuista poiketen selvittämällä erityisopetuksen ja yleisopetuksen keskeisiä eroavaisuuksia. Erityisopetuksen ja yleisopetuksen vertailuun päädyttiin, koska erityisopetuksen toteutussuunnitelmat ovat oppilaitoskohtaisia eivätkä ole suoraan verrannollisia valtakunnallisiin uudistuksiin. Erityisopetuksen sisällöistä valittiin kuvattavaksi HOJKS-käytäntö, opintojen mukauttaminen ja ammatillinen kuntoutus. Valittujen sisältöjen arvioidaan kuvaavan valtakunnallisen yleisen opetussuunnitelman perusteiden ja erityisopetuksen toteutussuunnitelman eroavaisuuksia.

Valtakunnallisen Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon, lähihoitaja, tutkinnon uudistetut perusteet astuivat voimaan 1.8.2010 alkaen. Lähihoitajan tutkinto sisältää kolme kaikille pakollista tutkinnon osaa: Kasvun tukeminen ja ohjaus, 15 opintoviikkoa, Hoito ja huolenpito, 20 opintoviikkoa ja Kuntoutumisen tukeminen, 15 opintoviikkoa. Yhteisten pakollisten opintojen lisäksi opiskelijalle kuuluu pakollisena yksi yhdeksästä mahdollisesta koulutusohjelmasta. Koulutusohjelmat ovat kaikki laajuudeltaan 30 opintoviikkoa. Tutkinnon osiin sisältyy lisäksi vähintään 30 opintoviikkoa työssäoppimista, yrittäjyyttä vähintään viisi opintoviikkoa ja opinnäytetyö, jonka laajuus tulee olla vähintään kaksi opintoviikkoa. (http://www.oph.fi/download/124811_SoTe.pdf.)

4.3.1 Kiipulan Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon toteutussuunnitelma

Kiipulan ammattiopiston erityisopetuksessa on mahdollisuus opiskella Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteiden mukaisesti työvaltainen (vrt. Jahnukainen ja Pynnönen, 2003, 62 ja 119) hoito- ja hoiva-alan avustaviin tehtäviin valmistava ammatti. Koulutus perustuu lähihoitajan opetussuunnitelmaan, mutta on mukautettu erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille soveltuvaksi. Opiskelijoilla on mahdollisuus

valita joko lasten ja nuorten hoito ja kasvatusta tai vanhustyön koulutusohjelma. Opiskelu tapahtuu käytännönläheisesti oppilaitoksessa ja ohjattuina työharjoituksina autenttisisissa oppimisympäristöissä työpaikoilla. Opiskelu sisältää vähintään 30 opintoviikkoa työssäoppimista. Koulutuksen jälkeen opiskelija voi työllistyä työpariksi sosiaali- ja terveysalan avustaviin työtehtäviin. (Kiipulan ammattiopiston Hakijan opas. 2010, 18.) Opiskelijan saamassa todistuksessa on merkintä, että koulutus valmistaa toimimaan työparina, ei itsenäisenä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisena.

Kiipulan erityisammattioppilaitoksen sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ovat erityisen tuen tarpeessa olevia toisen asteen opiskelijoita. Opiskelijoiden erityisopetuksen perusteen taustalla on usein monia syitä, joista yleisimpinä voi mainita lievän kehityksen viivästymän ja psyykkiset pitkäaikaissairaudet. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 7.) Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon toteutussuunnitelma on laadittu vastaamaan opiskelijoiden oppimisvalmiuksia.

4.3.2 HOJKS - käytäntö

Jokaiselle erityisopetuksen piirissä olevalle opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, josta yleisesti käytetään lyhennystä HOJKS. Käytäntö on perusopetuslaissa määrätty. HOJKS – käytännön tueksi Opetushallitus antoi vuonna 2000 ohjeen peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden muuttamisesta. Ohjeessa kerrotaan lisäksi, mitä HOJKS:in tulee sisältää ja keiden vastuulla suunnitelman laatiminen on. (Ahvenainen, 2001, 78; Ikonen ja Krogerus, 2009, 29 ja 185.)

HOJKS:issa on kirjattu auki ne toimenpiteet, jotka opiskelija tarvitsee opiskelujen mahdollistumiseksi. HOJKS myös velvoittaa oppilaitosta tarjoamaan opiskelijalle tarvittavat tukitoimenpiteet ja on koulutuksen rahoittajalle tosittelu opiskelijan tukitoimien järjestämisestä. HOJKS:in kirjaaminen tehdään Kiipulan ammattiopistossa yhdessä opiskelijan ja hänen tukiverkostonsa sekä oppilaitoksen moniammatillisen tiimin kanssa. HOJKS:in muotoutuminen alkaa jo opiskelijan hakeutuessa opiskelemaan.

Hakeutumisvaiheessa opiskelijalta vaaditaan tietyt asiakirjat, jotka muodostavat merkittävän esitieto-osan, jonka perusteella tehdään päätöksiä erityisopetuksen perusteesta ja opiskelijan tukitoimien tarpeellisuudesta (Ahvenainen, 2001, 83; Kiipulan ammattiopisto. 2010, 13; Kiipulan ammattiopisto. Sosiaali- ja terveysalan toteutussuunnitelma. 2010, 7.)

HOJKS:n lisäksi kaikille Kiipulan ammattiopiston opiskelijoille kirjataan opiskeluiden ensimmäisen kuukauden aikana henkilökohtainen opiskelusuunnitelma eli HOPS. HOPS:n kirjaamisesta vastaa luokan ryhmänohjaaja yhteistyössä opiskelijan kanssa. Ryhmänohjaaja on luokan opettaja. Henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan muotoillaan opiskelijan koko opiskelupolku, ja sen kirjaamisen lähtökohtana ovat opiskelijan vahvuudet ja yksilölliset tarpeet. Yksi osa HOPSia ja opintojen yksilöllistämistä ovat Niilo Mäki Instituutin normeeratut lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan testit, jotka tehdään opiskelijoille opintojen alkaessa. HOPS on yhteydessä HOJKSiin. Opetussuunnitelmaa arvioidaan ja muutetaan opiskelijan polun varrella tarpeen mukaan. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 12; Kiipulan ammattiopisto. Sosiaali- ja terveysalan toteutussuunnitelma. 2010, 7.)

4.3.3 Opetuksen mukauttaminen

Tärkeä osa erityisopetusta on opiskelijan opintojen mukauttaminen. Mukauttamisesta käytetään yleisopetuksen puolella termiä yksilöllistäminen ja aikuiskoulutuksen puolella henkilökohtaistaminen. Mukauttaminen eli erilaajuinen oppimäärä tarkoittaa lyhyesti kuvattuna sekä opetuksen että oppimäärän mukauttamista. Kyseessä on pedagoginen ja opetusjärjestelyjä koskeva interventio. Opintojen mukauttaminen on opiskelijan opintoihin liittyvä henkilökohtainen prosessi, joka suunnitellaan huomioiden sekä opiskeltavan alan opetussuunnitelman sisältö ja tavoitteet että opiskelijan HOJKS:n ja HOPS:n tavoitteet. Mukauttamista voidaan tehdä opetusjärjestelyjä, oppimäärää, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä mukauttamalla. Oikea tapa mukauttaa vaatii usein kokeilua ja käytännön menetelmien kriittistä arvioimista, jotta päädytään

opiskelijan kannalta parhaimpaan ratkaisuun. (Ahvenainen, 2001, 81–82., Ikonen ja Krogerus, 2009, 228–229.)

Kiipulan ammattiopiston Sosiaali- ja terveystieteiden toteutussuunnitelma on laadittu mukautetuilla tavoitteilla ammatillisen koulutuksen lainsäädännön puitteissa. Mukautaminen ilmenee käytännön tasolla läpi koko toteutussuunnitelman. Keskeisiä mukauttamisen interventioita ovat muun muassa opintomäärän rajaaminen ja opetusmenetelmien suunnittelu vastaamaan erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisvalmiuksia. Opintomäärän rajaaminen näkyy esimerkiksi hoitotyön toimenpiteiden opettamisen pois jättämisenä. Oppimäärän mukauttaminen hoitotyön toimenpiteiden kohdalta on tehty, koska Kiipulan ammattiopiston Sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijat valmistuvat hoito- ja hoiva-alan avustaviin työtehtäviin, jolloin he eivät tule tekemään valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisia hoitotyön työtehtäviä. Opetusmenetelmissä korostuu tekemällä oppiminen, jolloin toteutussuunnitelman sisältöjä opiskellaan työvaltaisesti ja mahdollisimman käytännön läheisesti. (Kiipulan ammattiopisto. Sosiaali- ja terveystieteiden toteutussuunnitelma. 2010, 4-7.)

Opintojen mukauttaminen opetusjärjestelyiden, oppimäärän, opetusmenetelmien ja opetusympäristöjen mukauttaminen eivät vaikuta opintojen arviointiin. Siinä tapauksessa, että opiskelija ei tuesta ja ohjauksesta huolimatta saavuta valtakunnallista T1 – tason tavoitteita, siirrytään opintojen tavoitteiden mukauttamiseen. Tavoitteiden mukauttamisesitys tehdään erilliselle lomakkeelle yhteistyössä opintojen opettajan, ryhmänohjaajan ja opiskelijan kanssa. Mukautus voi koskea joko koko tutkintoa tai vain osia tutkinnoista. Mukautetuista opinnoista tulee merkintä päättötodistukseen. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 16.)

Sosiaali- ja terveystieteiden toteutussuunnitelmassa opiskelijan arviointiasteikko on kolmiportainen. Valtakunnallisen T1 – tason lisäksi on toteutussuunnitelmaan kirjattu mukautettu *T1, *H2 ja *K3. Opiskelijan arviointia tehdään jatkuvasti ja sillä periaatteella, että se tukee opiskelijan oppimista. Opiskelija näyttää osaamisensa ensisijaisesti ammattiosaamisen näytöillä tutkinnon osina, jotka rakennetaan vastaamaan

sosiaali- ja terveysalan työelämän aitoja työtehtäväkokonaisuuksia. (Kiipulan ammattiopisto. Sosiaali- ja terveysalan toteutussuunnitelma. 2010, s. 8.)

4.3.4 Ammatillinen kuntoutuminen

Opiskelijan opintoihin liittyvän tuen järjestämisessä pääpaino on valtakunnallisesti entistä enemmän varhaisen puuttumisen interventioissa. Tavoitteena on tunnistaa oppimisessa ilmenevät riskitekijät ja esteet mahdollisimman ajoissa. Varhaisella puuttumisella pyritään ehkäisemään vaikeuksien syveneminen ja kasaantuminen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukimuotoihin kuuluvat yleinen sekä tehostettu ja erityinen tuki. Oppilaitokset vastaavat tukimuotojen järjestämisestä. Tukimuodot kuuluvat kaikille opiskelijoille ja niitä tulee järjestää tarpeen mukaan. Opetustoiminnassa kuntoutusta tarvitaan silloin, kun vamma, häiriö tai haittaa on niin voimakas, ettei opetusta ole mahdollista järjestää koulussa tai erityiskoulussa. Kuntoutus jaetaan usein lääkinälliseen, ammatilliseen, sosiaaliseen ja kasvatukselliseen kuntoutukseen. Kuntoutuksella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään ehkäisemään jonkin vamman, sairauden tai haitan seurauksia ja tukemaan aistitoimintojen kehittymistä. (Ikonen ja Krogerus, 2009, 24–25; Moberg, Savolainen, Vehmas & Hautamäki, 2009, 138–139.)

Kiipulan ammattiopistossa ammatillista kuntoutusta toteutetaan ammatillisena erityisopetuksena. Kuntoutuksella tarkoitetaan käytännön toimintaa ja interventioita, jotka edistävät opiskelijoiden kokonaisvaltaista toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä ja hyvinvointia. Ammatillinen kuntoutus järjestetään osana opiskelijan normaalia arkea ja elämää. Opetuksen mukauttaminen vastaamaan opiskelijan yksilöllisiä tarpeita tukee ammattiopiston kuntoutuksen ja opetuksen yhteensovittamista. Kuntoutuksen interventioiden tavoitteena on opiskelijan kokonaiskuntoutuksellisuus, jonka tavoitteena on hyvä elämä. Hyvän elämän määritelmä vaihtelee ja on yksilöllinen. Kiipulan ammattiopiston toteuttamassa ammatillisessa kuntoutuksessa hyvä työelämä nähdään yhdeksi hyvän elämän aspektiksi. Opiskelijan osaamista ja taitoja vastaavalla työllä on merkitystä hänen itsetuntonsa ja minäkäsityksensä vahvistumisessa. (Kiipulan ammattiopisto, 2010, 25–26; Jahnukainen ja Pynnönen, 2003, 124–127.)

Osa Kiipulan erityisammattioppilaitoksen toteuttamaa ammatillista kuntoutusta on opiskelijan itsenäistymisprosessin opetus ja ohjaus. Prosessia toteutetaan yhteistyössä asuntoloiden, opiskelijahuollon, koulun työntekijöiden ja opiskelijan kanssa. Itsenäistymisprosessissa opiskelijaa tuetaan taitojensa mukaisesti aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi. Sosiaali- ja terveysalan toteutussuunnitelmassa itsenäistymistaitojen opetus tapahtuu integroidusti eri opintokokonaisuuksien sisällä. Monet koulutusalan ammatilliset sisällöt tukevat myös opiskelijan elämän hallinnan vahvistumista ja päivittäisen elämän käytännön taitojen lisääntymistä. Itsenäistymisprosessin tarkoituksena on tukea opiskelijan mahdollisimman suuren riippumattomuuden saavuttamista. (Kiipulan ammattiopisto 2010, 26–29; Kiipulan ammattiopisto. Sosiaali- ja terveysalan toteutussuunnitelma 2010, s. 8.)

5 Loppupohdinta

Opettajan työn muuttuminen on ajankohtainen ja useasti uutisoitu tosiasia. Muutokseen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset seikat. Yhteiskunnalliseen muutokseen ja opettajan työn sisällön yhteensovittamiseen vastaa Opetushallituksen ohjeistama opetussuunnitelmauudistus. Uudistuksen tavoitteena on ollut päivittää opetussuunnitelmat vastaamaan sekä nykyajan yhteiskunnan ja opiskelijoiden moninaisuutta että työelämän tarpeita. Uudistus edellyttää oppilaitoksia päivittämään arjen ja käytännön työtä ohjaavat opetussuunnitelmat.

Oppilaitoksen opetussuunnitelman yhteisessä osassa on luettavissa organisaation käytännön toimet ja menetelmät. Käytännön työn auki kirjaaminen edellyttää opettajien yhteistyötä ja avointa keskustelua työtä ohjaavista arvoista ja visioista. Arjen suunnittelu tulee olla laaja-alaista yhteistyötä, jossa huomioidaan opetusalan yhteiskunnalliset tehtävät ja muuttuvan ympäristön tarpeet. Yhteisen osan työstäminen vahvistaa oppilaitoksen sisäistä ja ulkoista yhteistyötä, joka edesauttaa organisaation profiloitumista. Profiloituminen on nykyajan oppilaitoksen keskeinen kehittämisalue. Opetussuunnitelman uudistus ohjaa opetusalaan tekemään entistä tiiviimpää yhteistyötä työelämän edustajien kanssa.

Alakohtaisen opetussuunnitelman tai toteutussuunnitelman kirjaamisessa opettaja yhdistää opetusalaan koskevat yhteiskunnalliset tehtävät ja oppilaitoskohtaiset tavoitteet. Alakohtaisen opetussuunnitelman kirjaamisessa opettajan tulee osata huomioida sekä pedagogiset opiskelijan polkua tukevat ratkaisut, yhteiskunnallinen alaa koskeva kehitys ja muutos että alueellisen elinkeinoelämän tarpeet. Eri näkökulmien yhdistämisestä rakentuu nykyaikainen, työelämälähtöinen ja opiskelijan työllistymistä tukeva opetussuunnitelma. Alakohtaisessa opetussuunnitelmassa kirjataan auki ja näkyväksi ammatillisen koulutuksen sisältö ja arjen toiminta. Sisältö ja arjen toiminta kuvaavat sekä opettajan että oppilaitoksen käyttöteoriaa.

Alakohtaisen opetussuunnitelman kirjaaminen tukee ja syventää opettajan ammatillista kasvua monin tavoin. Esimerkkeinä voidaan mainita yhteistyö työelämän kanssa opetussuunnitelman elinkeinoelämän tarpeiden selkiyttämiseksi ja opetusmenetelmien päivittäminen vastaamaan opiskelijoiden tämän päivän tarpeita. Opetussuunnitelman uudistamisen prosessi sitoo yhteen myös ammatillisen opettajan pedagogisten opintojen painopistealueet ja kehittämishankkeelle asetetut tavoitteet. Opetussuunnitelman uudistamisessa on nähtävissä sekä merkityksellisen ja innostavan opettamisen että opettajuuteen kasvun keskeiset teemat. Kehittämishanke on vahvistanut tekijöiden ymmärrystä opettajan työn laajuudesta, työtehtävien moninaisuudesta ja opetustyöhön liittyvistä pedagogisista sisällöistä.

Lähteet

Asiantuntijahaastattelu, Kiipulan erityisopettaja Eeva-Kaarina Leskinen, 18.6.2010

Hätönen, H. 2006. Eläköön opetussuunnitelma. Opetushallitus. 2006. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Ikonen, O. ja Krogerus, A. toim. Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. 2009. Juva: WS Bookwell Oy.

Jahnukainen, M. ja Pynnönen, P. Ammatillisen erityisopetuksen kentällä. HAMK Julkaisut. 2003. Saarijärvi: Saarijärven Offset oy.

Jalkinealan perustutkinto 2000. Opetushallitus. 2000. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/110639_jalkineala_perustutkinto_tutkinnon_perusteet.pdf

Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto, puualan perustutkinto. Opetushallitus 2006. [pdf-tiedosto]. [viitattu 15.06.2010] Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/110700_puualan_perustutkinto_nayttoaineisto.pdf

Kansanen, P. 2004. Opetuksen käsitemaailma. Juva: WS Bookwell Oy.

Kiipulan ammattiopiston opetussuunnitelman B-osa. 2010

Moberg, S., Hautamäki, J., Kivirauma, J., Lahtinen, U., Savolainen, H. & Vehmas, S. 2009. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

- Opetushallitus. Ajankohtaista ammatillisesta koulutuksesta keväällä 2010. Tiedote 27/2010. 24.3.2010
http://www.oph.fi/download/122936_AjankohtAMkoulutus_T2710.pdf (lainattu 13.10.2010)
- Opetushallitus. 2007. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen ja Yrittäjyys ja yritystoiminta. Määräys 5/011/2007
http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/110433_muutos5_011_2007.pdf
- Opetushallitus. Tiedote 41/2009. Ammatillisten perustutkintojen perusteiden valmistuminen ja käyttöönotto vuosina 2009 ja 2010 sekä arviointiasteikon muutokset. http://www.oph.fi/download/120974_Tiedote_41_2009.pdf (lainattu 17.10.2010)
- Opetushallitus. Tiedote 2008. Ammatillisten perustutkintojen kehittämisen periaatteet. Kirje 2/502/2008
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/lomakkeet_ja_paeaetoekset/asiakirjat/Kirje_2_502_2008.pdf (lainattu 17.10.2010)
- Opetushallitus. 2008. Ohjeita ammatillisten perustutkintojen perusteiden tarkistamistyöhön. 15.4.2008. Ohjeet 1-8.
- Puualan perustutkinto. Opetushallitus 2000. [pdf tiedosto]. [viitattu 15.06.2010]
http://www.oph.fi/download/110698_puuala_perustutkinto_tutkinnon_perusteet.pdf
- Puualan perustutkinto 2010. Opetushallitus 2010. [pdf-tiedosto]. [viitattu 15.06.2010]
http://www.oph.fi/download/125094_Puuala.pdf

Sallila, P. & Malinen, A. 2002. Opettajuus muutoksessa. Aikuiskasvatuksen 43. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalitusseura.

Sosiaali- ja terveystieteen perustutkinto 2010. Opetushallitus. Oy Fram Ab. Vaasa.
http://www.oph.fi/download/124811_SoTe.pdf

TAMK. TAOKK. 2009. Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelma. Syksyllä 2009 alkavat kurssit. 2009–2011.

Tampereen ammattiopisto opetussuunnitelman yhteinen osa 2010/08. Tampereen ammattiopisto 2010. [pdf-tiedosto]. [viitattu 18.10.2010] Saatavissa:
<https://intra.2aste.tampere.fi/portal/dt?Aste.setSelected=2aste/Asiakirjat&last=fa>
[lse](#)

Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto 2009. Opetushallitus. Oy Fram Ab. Vaasa. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/75340_TeVa.pdf

Liitteet

Liite 1: Ammatillisen perustutkinnon rakenne, muokattu

AMMATILLINEN PERUSTUTKINTO, 120 OV	AMMATILLINEN PERUSTUTKINTO	
Ammatillisessa peruskoulutuksessa	Näyttötutkinnossa	
4. Amatilliset tutkinnon osat, 90 ov	4. Amatilliset tutkinnon osat	
Tutkinnon osiin sisältyy työssäoppimista vähintään 20ov, yrittäjyyttä vähintään 5ov ja opinnäyte vähintään2ov		
4.1 Pakolliset tutkinnon osat	4.1 Pakollinen tutkinnon osa	
4.2 Valinnaiset, ammatilliset tutkinnon osat	4.2 Valinnaiset, ammatilliset tutkinnon osat	
4.3 Kaikille valinnaiset tutkinnon osat 10 ov 4.3.1 Tutkinnon yhteiset ammatilliset valinnaiset 4.3.2 Tutkinnon osa muusta koulutusohjelmasta 10 ov 4.3.3 Tutkinnon osa muusta ammatillisesta perustutkinnosta 10 ov 4.3.4 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta 4.3.5 Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnosta 4.3.6 Ammattitaitoa syventävä ja laajentava tutkinnon osa 10 ov	4.3 Kaikille valinnaiset tutkinnon osat 4.3.1 Tutkinnon yhteiset ammatilliset valinnaiset 4.3.2 Tutkinnon osa muusta osaamisalasta 4.3.3 Tutkinnon osa muusta ammatillisesta perustutkinnosta 4.3.4 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta 4.3.5 Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnosta	
4.4 Muut valinnaiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa 10 ov 4.4.1 Yrittäjyys 10 ov 4.4.2 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 2 ov 4.4.3 Paikallisesti tarjottava tutkinnon osa 4.4.4 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot) 4.4.5 Lukio-opinnot		
4.5 Amatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (Perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat) 4.5.1 Yritystoiminta 4.5.2 Amatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa	4.5 Amatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (Perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat) 4.5.1 Yritystoiminta	
5. Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa(yhteiset opinnot) 20ov		
	Pakolliset	Valinnaiset
5.1 Pakolliset tutkinnon osat	16 ov	
5.2 Valinnaiset tutkinnon osat		4 ov
Opetuskieleltään ruotsinkielisessä koulutuksessa toisen kotimaisen kielen opintojen laajuus on 2 ov, jolloin pakollisten ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien laajuus on 17 ov ja valinnaisten 3 ov. Liikunnan pakollisten opintojen laajuus on 1 ov ja terveystiedon pakollisten opintojen laajuus on 1 ov. Koulutuksen järjestäjä voi päättää liikunnan ja terveystiedon pakollisten opintojen jakamisesta poikkeavalla tavalla kuitenkin siten, että niiden yhteislaajuus on kaksi opintoviikkoa.		
6. Vapaasti valittavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 10 ov		
Tutkinnon osiin sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov		